

TARTU ÜLIKOOL

Filosoofiateaduskond
Eesti keele osakond

ÜLIÕPILASTÖÖDE VORMISTAMISE JUHEND

Ellen Uuspõld

Parandatud ja täiendatud trükk

Tartu 2011

Ellen Uuspõld

ÜLIÕPILASTÖÖDE VORMISTAMISE JUHEND

Parandanud ja täiendanud Külli Habicht ja Liina Lindström

Juhendi väljaandmist on toetanud riiklik programm „Eesti keel ja kultuurimälu“.

Trükk: Bookmill trükikoda

SISUKORD

Sissejuhatuseks	4
1. Tiitelleht	6
2. Töö liigendus ja sisukord	8
3. Teksti vormistus	10
4. Arvutisoovitusi	12
5. Teadusliku teksti sõnastuse põhinõuded	14
6. Keeleteadusliku teksti vormistamise erisusi	18
7. Tabelid	25
8. Illustratiivne materjal	29
9. Refereerimine ja tsiteerimine	34
10. Viitamine autori nime ja aastaarvuga	36
11. Kirjanduse loetelu.....	40
12. Lühendid	50
13. Resümee	52
14. Glossimine ehk morfeemtõlkimine	53
Lisa 1. Tiitellehe näidised	59
Lisa 2. Sisukorra näidised	63

SISSEJUHATUSEKS

Juhend on mõeldud eeskätt filoloogiaüliõpilastele abiks nende käsikirjaliste uurimistööde vormistamisel. Muudest aladest põhjalikumalt on silmas peetud eesti keele teemalisi töid. Usutavasti leiab juhendist oma töö vormistamise probleemidele lahendusi märksa laiem kasutajaskond alates emakeele olümpiaaditöid kirjutavatest õpilastest kuni oma uurimistulemusi publitseerivate teaduriteni.

Kõik juhendis antu ei tähenda muidugi kõrvalekaldumatu täitmise nõuet. Kuigi teadusliku töö kirjutamisel on vormistamise ühtlus väga oluline, pole üksikasjus seni täielikku üksmeelt saavutatud. Kui töö on mõeldud avaldamiseks ajakirjas või mõnes sariväljaandes, tuleb autoril neis kasutatava pruugiga üksikasjaliselt tutvuda ja seda oma kaastöös järgida, sest ka Eesti väljaannete vormistusnõuded erinevad üsna suurel määral (vrd Keel ja Kirjandus, „Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri“ (ESUKA), Emakeele Seltsi aastaraamat, Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat, mille vormistamise juhendid on kättesaadavad väljaannete veebilehtedel). Ka eri teaduskondadel ja osakondadel/instituutidel võivad olla üliõpilastööde suhtes omad nõuded. Siinses juhendis toodud soovitused on aga kindlasti abiks, kui töö kirjutaja ei ole saanud kõigis vormistamisküsimustes täpseid ettekirjutusi või on need unustanud. Pealegi on vormistamise põhinõuded üldkehtivad, erinevused puudutavad enamasti teisejärgulisi seiku.

Kuna üliõpilastööd esitatakse tavaliselt arvutikirjas, on juhendis arvestatud arvuti tüpograafilisi võimalusi, nt kursiivi, eri kirjasuuruste ja paksema kirja kasutamist.

Nii üliõpilasuurimuse kui ka publitseeritava monograafia vormistus järgib tavapärast liigendust, mille osad on tiitelleht, sisukord, sissejuhatus, sisupeatükid, kokkuvõte, materjali allikate ja kirjanduse loend, lühendid (vajaduse korral), võõrkeelne resümee, lisad. Juhendis käsitletakse eraldi iga osa vormistust ja ka kogu tööd puudutavaid trükitehnilisi üksikasju.

Juhendi koostamise põhimõtteid on arutatud TÜ eesti keele osakonnas, varasemate trükkide tarbeks on arvutisoovitusi

andnud Arvi Tavast ning vormistamissoovitusi Roosmarii Kurvits ja Tiit Hennoste. Juhendi siinset versiooni on parandanud ja täiendanud Külli Habicht ja Liina Lindström.

1. TIITELLEHT

Tiitellehe elemendid. Tiitellehelt selguvad töö kohta järgmised andmed:

õppeasutus ja allasutus(ed) (teaduskond, instituut/osakond vm),
kus töö on valminud,
töö pealkiri ja liik (magistritöö, bakalaureusetöö, seminaritöö
vm),
autori nimi,
juhendaja nimi,
töö valmimise koht,
aastaarv.

Tiitellehe iga element paikneb omaette real, koht ja aastaarv võivad olla ka samal real, koma nende vahele ei panda. Tiitellehe iga rida algab suurtähega (välja arvatud uuele reale üleminev pika pealkirja jätk), ükski rida ei lõpe punktiga.

Pealkiri. Pika pealkirja puhul, mis ühele reale ei mahu, on soovitatav paigutada ühilduv täiend ja selle põhi samale reale. Kui kahele reale on vaja paigutada *ja*-rinnastust sisaldav pealkiri, siis ei tohi *ja* jääda esimese rea lõppu. Kaassõna peab paiknema käändsõnaga, mille juurde ta kuulub, samal real. Tiitellehel ei kasutata poolitusi.

Õige

Eesti lapse keele
morfoloogiline areng
kuni kolme ja poole aasta vanuseni

Vale

Eesti lapse keele
morfoloogiline areng kuni
kolme ja poole aasta vanuseni

Autori ja juhendaja nimi. Töö autori ja juhendaja eesnimi tuleb perekonnanime ees välja kirjutada (mitte kasutada eesnime algustähte).

Juhendaja nime ette kirjutatakse *Juhendaja*, koolonit selle järelle ei panda. Nimele lisatakse tiitel (*professor, dotsent, teadur*). Töö autori nimi lisandit *Autor* ei vaja.

Tiitellehe elementide paigutus. Tiitellehe elementide paigutus järgib raamatu tiitellehe eeskujut:

õppeasutuse ja allasutus(t)e nimetus(ed),
autori nimi,
pealkiri ja selle all töö liik,
juhendaja nimi,
valmimiskoht ja -aasta.

Autori ja juhendaja nime võib paigutada ka pealkirjast ja töö liigist allapoole paremale. Seda võib pidada soovitatavaks vähemnõudlike tööde puhul (nt seminaritööd). Tiitelleht on soovitatav joondada lehekülje keskele.

Tiitellehe näidiseid vt lisast 1.

2. TÖÖ LIIGENDUS JA SISUKORD

Töö liigendussüsteem. Töö sisupeatükkide liigendamisel on rahvusvaheliselt kasutusel jaotiste kogu hierarhia nummerdamine araabia numbritega ühest alates. Põhijaotise numbrile (1., 2., 3. jne) lisandub teise taseme jaotiste ees nende järjekorranumber (nt 1.1., 1.2., 1.3., 2.1., 2.2., 2.3. jne), kolmanda taseme jaotiste ees tuleb juurde kolmas number (nt 1.1.1., 1.1.2., 1.1.3. jne), neljanda taseme jaotiste ees neljas (nt 1.1.5.1., 1.1.5.2. jne). Baka-laureusetöös on soovitatav piirduda kolmeastmelise hierarhiaga, magistritöös neljaastmelisega.

Pealkirja ees lõpeb süsteemitähis punktiga. Kui süsteemitähis esineb jooksvas tekstis, siis viimase numbri järel punkti ei ole, nt

Osas 1.3.2 esitati lähteandmed – – –.

Jaotises saab alljaotisi süsteemitähistega eraldada, kui neid on vähemalt kaks. Jaotisest ainult üht alljaotist ei eraldata (nt süsteemis 2.1.1., 2.1.2., 2.1.2.1., 2.1.3. on 2.1.2.1. üleliigne).

Kui jaotise mingi ühe osa puhul on sisuline vajadus see muust tekstist tugevamini eraldada, kui seda võimaldab uuest lõigust alustamine, kasutatakse selleks laiemat reavahet.

Kui töö on liigendatud ainult kahetasemeliselt, võidakse esimese taseme jaotised (peatükid) tähistada ka Rooma numbritega ja teise taseme jaotised araabia numbritega. Pealkirja ees oleva Rooma numbri järel on punkt.

Liigendatud sissejuhatus. Ühtse süsteemitähistusega võidakse liigendada mitte ainult sisupeatükid, vaid ka sissejuhatus. See on vajalik töödes, mille ulatuslik sissejuhatav osa jaguneb sisult selgesti eristuvateks jaotisteks (nt ülevaade varasemast uurimisloost; probleemi püstitamine ja põhjendamine, mõistete määratlemine; materjali ja uurimismeetodi üksikasjalik tutvustamine jms). Kui sissejuhatus ei vaja alljaotisteks liigendamist, võib see jääda ilma süsteemitähiseta ja number ühega algab sellisel juhul esimene sisupeatükk.

Süsteemitähiseta osad. Mõnel juhul on vaja alustada tööd saate-sõnaga. See eelneb sissejuhatusel eraldi leheküljel pealkirjaga *Saateks* või *Eessõna*. Süsteemitähist sellele ei panda. Süsteemitähiseta on ka sisupeatükkidele ja kokkuvõttele järgnevad kirjanduse loetelu ja võõrkeelne resümee, samuti võimalikud lisad.

Sisukorra koht ja koostis. Sisukord koosneb töö jaotiste pealkirjadest, nende ees olevatest süsteemitähistest ja leheküljenumbritest. Seega annab sisukord ülevaate töö temaatikast ja ülesehitusest ning hõlbustab ühtlasi lugejal teda huvitava osa leidmist.

Pealkirjade sõnastus sisukorras peab täpselt vastama nende sõnastusele tekstis.

Sisukorra ja teksti süsteemitähised ei tohi erineda (nt sisukorras 1., 2., 3., töös aga I, II, III).

Tänapäevased tekstitöötlusprogrammid võimaldavad sisukorra koostada automaatselt, kui tekstis on eri tasemete pealkirjad (pealkirjalaadid) eelnevalt märgistatud. Võimalike ebaühtluste vältimiseks ongi soovitatav kasutada seda võimalust.

Esimese taseme jaotise number ja pealkiri on soovitatav esile tõsta poolpaksu kirjaga (*bold/paks*). Alljaotiste read algavad taandega, teise taseme jaotiste taane on 0,5 cm, iga järgmise taseme jaotiste taane jätab eelmise taseme süsteemitähised vabaks, omaette tulbaks. Leheküljenumbrite tulba kohale ega numbrite ette ei panda lühendit *lk*.

Sisukord paikneb tiitellehe järel.

Sisukorra näidiseid vt lisast 2.

3. TEKSTI VORMISTUS

Tekstilehekülj. Uurimus prinditakse A4-formaadis valgetele lehtedele. Vasemale jäetakse 4 cm, paremale 2 cm laiune veeris, ülaveeris olgu 4 cm, alumine vähemalt 3 cm lai. Kuna töö köide-takse, on oluline, et just vasem veeris oleks piisavalt lai. Kom-beks on kasutada korrastatud veergu (arvutis *Justified/rööp-joonda*).

Töö põhiosad – sissejuhatus, sisupeatükid, kokkuvõte, kirjan-duse loetelu, resümee ja lisad – algavad uuel leheküljelt kol-manda rea kõrguselt. Uut pealkirjastatud jaotist ei alustata lehe-külje alläärest, kui pealkirja alla mahub vaid kuni kaks rida teksti. Pealkiri ei tohi jääda ka lehekülje lõppu. Lõigu viimast, poolikut rida ei viida üksikuna järgmise lehekülje algusse.

Kirjad. Arvutikirja kasutatakse tekstikirjaks 12-punktilisena ja 1,5 reavahega. Sellisel juhul mahub leheküljele 30 rida. Põhi-teksti kirjust väiksema kirjaga (8–10 punkti) on joonealused viited ja märkused. Väiksem kiri sobib ka jooniste allkirjadele, tabelitesse ja lisana esitatud mahukatele sõnaregistritele, samuti pikkadele lausenäiteplokkidele. Tekstikiri (*font*) peaks olema võimalikult neutraalne, näiteks *Times New Roman*.

Pealkirjad on soovitatav kujundada automaatselt, sõltuvalt pealkirja astmest. Jaotiste eraldi real olevate pealkirjade lõppu punkti ei panda. Kui jaotise pealkiri on tekstiga samal real, olles ainult paksema kirjaga esile tõstetud, tuleb pealkiri lõpetada punktiga.

Paksema (kuid mitte suurema) kirjaga võidakse tekstis esile tõsta ka mõnd olulist terminit või formuleeringut. Sõrendust ei kasutata.

Taanded ja vahed. Uue lõigu esimest rida alustatakse taandega 0,5 cm kauguselt. Pealkirja all paiknev esimene rida võib jääda taandeta. Teine moodus lõikude eraldamiseks on tekstiplokkide vahele lisatud tühi rida. Lõik algab sel juhul ilma taandeta.

Omaette real olevad näited ja ka näiteplokid on 0,8–1 cm taandega.

Uuelt leheküljelt algavate töö esimese taseme pealkirjade ja järgneva teksti või teise taseme pealkirja vahele tuleb jätta tühi rida, samuti teise taseme pealkirja ja sellele eelneva teksti vahele. Kolmanda ja neljanda taseme pealkirjad järgnevad nii tekstile kui ka eelmise taseme pealkirjale tavalise reavahega, samuti on tavaline reavahe nende ja järgneva teksti vahel.

Leheküljenumbreid loetakse alates tiitellehest, number märgitakse aga alles teisele leheküljele. Lehekülgi nummerdatakse automaatselt, kõigis tekstitöötlusprogrammides on see võimalus olemas. Numbri koht on lehekülje alumisel veerisel paremas servas. Üldnumeratsiooni alla kuuluvad kõik leheküljed, kaasa arvatud kirjanduse loetelu, resümee ja lisad.

4. ARVUTISOOVITUSI

Järgnevalt esitatakse soovitusi arvuti kasutamiseks oma töö kujundamisel. Üldistele soovitudele konkreetse programmis vastava menüükäsu otsimise lihtsustamiseks on sulgudes antud funktsioonide inglisi- ja eestikeelseid nimetusi.

Rea lõpus ei vajutata reavahetusklahvi (*Enter*). Programm oskab ridu murda, ka siis, kui hiljem oma teksti muudate.

Taandeid ei tehta tühiku- ega tabeldusklahvi abil. Igas programmis on võimalus määrata taandrida (*first line indent*) või näitelõikude jaoks kogu lõigu taane (*hanging indent, paragraph indent*). Väga levinud ebaotstarbekus on just taandlõikudes rea lõpus *Enter*'i ja rea alguses tabeldusklahvi vajutamine – see ei ole mõistlik, sest teksti, kirjasuuruse vms muutmisel tuleb kogu lõik käsitsi uuesti murda.

Poolituseks (*hyphenation*) on paljudes programmides eesti keelele sobivad automaatsed vahendid. Ka nende puudumise korral ei kasutata poolitamiseks sidekriipsu, vaid ujukriipsu (*soft hyphen, optional hyphen*), mis kuvatakse ainult poolitamise vajaduse korral. Kui poolitatud sõna juhtub teksti redigeerimise käigus sattuma rea keskele, siis kriipsu näha ei ole.

Teksti kujundamisel ei lahutata eesnime tähte perekonnanimest ega jäeta seda eraldi eelmise rea lõppu. Sama on kombeks silmas pidada ka kuupäevade ja aastaarvude vormistamisel, mida samuti ei lahutata. Rea lõppu ei jäeta ka üksikut tähte või numbrit, millele järgneb mingi selgitus või mõõtühiku tähis.

Tabeleid ei tehta ridahaaval tühiku- ega tabeldusklahvi abil. Igas tänapäevases programmis on olemas tabelivahendid, mis lubavad lahtrite mõõtmeid töö käigus vabalt muuta ning saavad teksti joondamise, murdmise ja poolitamisega hakkama ka lahtri piires.

Leheküljenumbreid ei lisata käsitsi. Selliste korduvate elementide jaoks on päised (*header*) ja jalused (*footer*) või ka eraldi leheküljenumbrite (*page number*) funktsioon. Võimalik on keelata esimese lehe nummerdamist ja ette anda nummerduse algväärtus.

Allmärkusi ei tehta käsitsi. Vastava vahendi (*footnotes* e *allmärkused*) eeliste hulka kuuluvad automaatne nummerdus ka uue märkuse lisamisel olemasolevate vahele ning märkuse hoidmine viitekohaga samal lehel ka teksti lehekülgede jaotuse muutmise korral.

Number- ja täpploetelude (*numbered list*, *bulleted list*) lisamiseks on kirjutaja käsutuses samuti automaatsed vahendid, seega ei ole tarvis täppe ja tabeldusmärke käsitsi ridade ette panna.

Kui programm võimaldab, on teksti vormindamiseks mõistlik defineerida laadid (*style*). Esiteks lihtsustab see tööd ja tagab kogu dokumendi ühtse välimuse, teiseks aga võimaldab dokumenti automaatselt liigendada: kuvada ainult soovitud taseme pealkirju, neid koos järgneva tekstiga omavahel ümber paigutada ja töö struktuuri mugavalt kujundada.

Pealkirjalaadide (*heading style*) alusel saab hiljem paari hiireklõpsuga koostada sisukorra (*table of contents*), samuti saab neile määrata automaatse, pealkirjatasemest sõltuva nummerduse (*heading numbering*), sobivad vahed eelneva ja järgneva lõiguga (*space before*, *space after*) ning esimese taseme pealkirjale ka automaatse leheküljepiiri (*automatic page break*) enne pealkirja.

5. TEADUSLIKU TEKSTI SÕNASTUSE PÕHINÕUDED

Teadusliku teksti kirjutamisel tuleb silmas pidada kindlaks kujunenud põhimõtteid. Et autori probleemikäsitus, tema argumentatsioon ja järeldused oleksid hõlpsasti jälgitavad, on üldnõudeks korrektse normikohase kirjakeele kasutamine, sõnastuse selgus ja täpsus. Lubamatud on mis tahes keele- või trükivead. Teadusliku teksti stiil peaks olema neutraalne, väljendus põhiliselt impersonaalne. Oluline on jälgida stiililist ühtsust ja vältida teaduslikust stiilist kõrvalekaldumist.

Loetavus. Hõlpsasti loetav tekst tõstab töö väärtust. Seega tuleb hoiduda paljusõnalisusest ja sisutühjade fraaside kasutamisest, nagu

Kui nüüd eelöeldut veel kord üldistavalt kokku võtta, siis võib täheldada, et – – –.

Parem: Eelnevat üldistades: – – –.

Vältida tuleb lauseid, mida saab mitmeti tõlgitseda. Samuti häirivad võimalikud väärkontaktid ja ebaselged seosed sõnade vahel, nagu nt

Publitsistikažanrites annab tekstile väärtuse konkreetsest lugejale lähedasest näitest väljakasvanud autori üldistus.

Parem: Publitsistikažanrites annab tekstile väärtuse autori üldistus, mis tuleneb lugejale lähedasest näitest.

Teksti loetavust kahjustavad ka keerukad mitmeastmelised sõltuvustarindid. Muidugi ei tohi kalduda teise äärmusse – konseptiistiil, elliptilised laused on teaduslikus tekstis samuti kohatud, nt

Need on mõistete-eelse tasandi üksused – – –. Tekkinud kehalisest ja meelelisest kogemusest maailmaga suhtlemisel. Muutuvad aluseks mõistestamisel – – –.

Parem: Need on mõiste-eelse tasandi üksused, mis muutuvad mõistestamise aluseks ning on tekkinud kehalisest ja meelelisest kogemusest maailmaga suhtlemisel.

Täpsus. Teadusliku teksti sõnastuse täpsuse nõue tähendab kõigepealt terminoloogilist täpsust, kuid ka igasugustest ebamäärastest väljenditest hoidumist. Oma töös kasutatavate terminite tähendust peab autor täpselt teadma. Spetsiifilisema sisuga termini täpne tähendus tuleb kõigepealt endale selgeks teha. Kaugemas minevikus kasutatud või kitsa levikuga termini korral on vaja selgitada mõistet, mida see termin tähistab. Tuleb arvestada, et “Eesti keele grammatika” (1993–1995) korrigeeris ja laiendas tunduvalt grammatilist mõistestikku, millega kaasnesid muutused ja uuendused vastavas terminoloogias. Esitades oma töös nii EKG-eelsete kui ka -järgsete grammatikakäsitluste seisukohti ja andmeid, ei tohi seda unustada. Näiteks ei kattu *elementaarlause* tähendus EKG-s ja Huno Rätsepa uurimuses “Eesti keele lihtlausete tüübid” (1976) või termini *sidend* tähendus EKG-s ja Karl Mihkla jt lihtlausekäsitluses “Eesti keele lauseõpetuse põhijooned” (1974).

Termini väärkasutuse põhjus võib mõnikord olla lihtsalt mõtlematus või hooletus, nt kui aetakse segamini *adverb* ja *adverbiaal*, *predikaat* ja *predikatiiv* või *noomen* ja *nimisõna*.

Vältida tuleks ka bürokraatiakeele sisutühje stampväljendeid, nt „*antud töö*“. Täiendi *antud* saab kas ära jätta või asendada sõnadega *see* või *siinne*.

Sünonüümterminite puhul võib tekkida valikuprobleem eesti- ja võõrkeelse termini vahel. Kuna teaduslik tekst on adresseeritud eelkõige erialasele lugejaskonnale, eelistatakse selles võõrsõnalist terminoloogiat (nt morfoloogiliste vormide ja lauseliikmete nimetused). Selles suunas mõjutab nende terminitüvede rahvusvaheline tuntus. Eestikeelse terminoloogia kasutamine teaduslikus tekstis pole muidugi välistatud.

Kui refereeritavas võõrkeelses kirjanduses tuleb esile uus termin, millele töö autor on sunnitud ise tõlkevaste looma, peab selle esimesel tarvitamisel lisama sulgudes võõrkeelse termini, nt

Seejuures interpreteeritakse pikka völdet kokkusurutud toonina (*Scharfton*) ja ülipikka völdet venitatud toonina (*Schleifton*).

Neutraalsus. Teadusliku teksti neutraalsuse nõue eeldab, et ei kasutataks stilistiliselt markeeritud sõnu ega süntaktilisi tarindeid. Stilistiliselt värvikas keelekasutus võib häirida lugejat töö sisu jälgimisel, suunates tema tähelepanu autori erilisele individualstiilile, nt

Teadupärast on kognitiivteadused viimasel ajal oma arengus jõudsalt edasi rühkinud. Ja mis seal salata, oma kivikese sellesse hunnikusse on kohale kandnud ka lingvistid.

Parem: Kognitiivteadused on 1990. aastatest alates kiiresti arenenud ning lingvistidelgi on selles oma osa.

Impersonaalsus. Teadusliku teksti üldkehtivaks nõudeks on ülemäärase subjektiivsuse vältimine, millega kaasneb teksti impersonaalsuse nõue, s.t autori *mina*-isiku tagaplaanile jäämine. *mina*-isiku liigne rõhutamine võib töö tulemuste tõsiseltvõetavust isegi vähendada, seostades järeldused liigselt ühe isiku arvamussega. Impersonaalsus ei tähenda ainuüksi umbisikulise tegumoe vormide kasutamist. Impersonaalsuse teenistuses on igasugune üldisikuline väljenduslaad, nt

Siinses töös **antakse** ülevaade ---.

Töö materjal **on kogutud** ---.

Näidete põhjal **selgub**, et ---.

Sellest **võib järeldada**, et ---.

Neid levikukaarte kõrvutades **on näha**, et ---.

Tabeli 3 andmed **osutavad**, et ---.

mina-vorm on siiski omal kohal, kui autor esitab omaenda arvamusi või kirjeldab materjali kogumise metoodikat, nt

Olen lindistanud ---.

Ankeedivastuseid sain ---.

Tuleb jälgida, et impersonaalsust taotledes ei moodustataks mitmeti tõlgendatavaid lauseid. Nt lausest

Lauset 40 interpreteeritakse Rajandi (1967) järgi järgmiselt

ei selgu ühemõtteliselt, kes on interpreteerija, sest võimalusi on kolm:

1) töö autor (“Interpreteerin lauset 40 Rajandi (1967) järgi järgmiselt – – –.”)

2) Rajandi (“Selliseid lauseid nagu 40 on Rajandi (1967) interpreteerinud järgmiselt – – –.”)

3) süntaksiga tegelev üldsus (“Eesti süntaksis interpreteeritakse lauseid nagu 40 alates Rajandi (1967) uurimusest järgmiselt – – –.”)

Kuigi kontekst võib sellistel juhtudel mõistmisele kaasa aidata, tuleks seda tüüpi lauseid siiski vältida.

Teadusliku teksti sõnastuse erijoonte kohta on soovitatav täpsemalt lugeda Reet Kasiku raamatust „Sissejuhatus tekstiõpetusse“ (2007) ning Reet Kasiku, Mati Erelti ja Tiiu Erelti raamatust „Eesti keele väljendusõpetus kõrgkoolidele“ (2007).

6. KEELETEADUSLIKU TEKSTI VORMISTAMISE ERISUSI

Kursiivkiri. Töös käsitletav keelematerjal – laused, fraasid, sõnad, liited, tunnused, häälikud – eraldatakse muust tekstist kursiivkirjaga, nt

Lauses *Isa tuli üksinda koju on üksinda* vaba laiend.

Eeslisand võib olla ka seestütlevas käändes, nt *professorist naaber*.

Toorlaenu *marketing* asemel kasutatakse omasõna *turundus*.

Eesnimi *Peeter* käändub *kringel-tüübi* järgi.

line-liide, *i*-mitmus, *e*-häälik, liide *-line*

Kursiivkirjas on ka tsitaatsõnad ja -väljendid, nt

Ingliskeelse *know how* eestikeelne vaste on *oskusteave*.

Tsitaatsõnale lisatud käändelõpp ei ole kursiivis, nt

Inglise *display*’le pakuti peagi eestikeelseks vasteks *kuvar*.

Lause alguses olevat kursiivkirjas keelendit ei ole tavaks kirjutada suure algustähega (välja arvatud nimed), nt

ohklik-tüüpi sõnade käänamisel eksiti.

evakueerima ja *evakueeruma* on mõlemad kirjakeelsed.

eri-sufiksit sisaldav teonimi liitsõnas sageli lüheneb.

Kursiivis sõna tavaliselt ei käänata, välja arvatud tsitaatsõnad, lauses vajalikku vormi näitab juurdekuuluv lisand, nt

Terminile *faktitiiv* tuleb lisada eestikeelne vaste.

Sõna *numismaatik* tähendust ei teatud.

Lausenäited. Lausenäiteid võib esitada taandega omaette real (ridadel), tavaliselt tekstiga samas kirjas. Mitmerealiste näiteplokkide puhul võib kasutada ka väiksemat kirja. Lausenäites sisalduv vaatlusalune keelend tõstetakse esile kursiivkirjaga, nt sihitise vormi varieerumist käsitlevas töös:

Ta ootab sinult *teadet*. Ta sai *teate* kätte.

Oodati *teadet*. *Teade* saadi kätte.

Lausenäited võib kogu töös läbivalt nummerdada, et neile oleks hõlbus tekstis viidata, nt

- (1) *Ma ei saanud* sellest aru.
- (2) *Sain* isalt kirja.
- (3) Laps *saab* varsti 10-aastaseks.

Näiteallikale viitamine. Trükis ilmunud allikast või tekstikorpusest pärinevale näitele järgneb sulgudes viide. Kui kogu materjal on pärit ühest teosest, siis esitatakse selle teose biblioandmed sissejuhatuses ja näidetele järgnevateks viideteks on üksnes leheküljenumbrid. Lühendit *lk* neile ei lisata. Viite koht on pärast lauselõpu punkti, nt

Ikka tulid nad *turkasel* tunnil
enne *kirgavat* kukelaulu. (381)

Kui näited pärinevad mitmest allikast, sisaldab viide ka allika lühendi, mis koos bibliotekirjega esitatakse materjali allikate loetelus, nt

Ikka tulid nad *turkasel* tunnil
enne *kirgavat* kukelaulu. (BA, 381)

Need kokku annaksid ühe kolmest *stoorist* koosneva täispika eesti mängufilmi. (P, 15)

(Materjali allikate loetelus: BA = Betti Alver, Teosed 1. Tallinn: Eesti Raamat, 1988. P = Postimees nr 288, 15. detsember 1999.)

Kui samalt autorilt on näiteid mitmest teosest või on materjal saadud perioodilise väljaande mitmest numbrist (aastakäigust), tuleb viidet täpsustada, lisades teose pealkirja lühendi, väljaande numbrim. vm.

Tekstikorpuste kasutamisel näidete allikana viidatakse vastava korpuse lühendiga, nt EKK (eesti kirjakeele korpus), VAKK (vana kirjakeele korpus). Kui kasutatakse korpuse allkorpuseid (nt 1980ndate ilukirjanduskorpust ja ajakirjanduskorpust), võib näitelause järele sulgudesse lisada vastava allkorpuse lühendi (nt 1980ilu, 1980aja), nt

Mis on issi erranis kümnen Keskode sees *tehhale panna?* (VAKK, Blume 1662, 39)

Kuid enamik selle sarja raamatuid *seisab* lettidel ja kirjastus on hellaks tehtud. (1980aja)

Kui on kasutatud ainult üht tekstikorpust (nt 1980. aastate eesti ilukirjanduse korpust), märgitakse seda sissejuhatuses ja viidesse korpuse lühendit ei panda, nt

Mis puutub viimasesse, siis ei saa ju identifitseerida Lutherit *luterlusega*.

Internetist pärit näited vajavad lühendatud viidet interneti-aadressile, nt

Kas *mõlemis autol* oli selline nähtus? (www.mazdaklubi.com/foorum/)

Autor võib näidetena kasutada ka enda loodud lauseid, mis viidet ei vaja.

Näitelausete nummerdamine. Näitelaused, ka näidetena esitatud mitmelauselised plokid, tuleb nummerdada, kui järgnevas tekstis on vaja neile viidata. Numbrid on tavalises kirjas ja need pannakse näite ette sulgudesse, nt

(12) Telegrammi lugedes läksid Peetril jalad nõrgaks.

Kui tekstis näitele viidatakse, jäävad sulud numbri ümbert ära, nt

Näitelausest 12 ilmneb, et — — —.

— — — (vt näited 5, 6 ja 8).

Näitelause ees on sulgude ülesanne number näitelausest selgesti eraldada. Tekstis viitamisel sellist vajadust pole.

Näitelausete plokk. Näitelauseid on otstarbekas esitada plokina, kui iseloomustatakse mingi mõiste erinevaid väljendumisvõimalusi. Sõltuvalt näidete esitamise süsteemist (nummerdatud või nummerdamata näitestik) on näiteploki vormistamiseks kaks moodust. Esiteks numbriga plokk koos seda sissejuhatava lausega:

Tegevussubjektiks on tavaliselt agent (5a), kuid selleks võib olla ka valdaja (5b), kogeja (5c) või vahend (5d), nt

- (5) a) *Firma* vallandas parkümmend töötajat.
- b) *Firmal* on majandusraskusi.
- c) *Kuulajaid* lummas ansambli ainulaadne esitusviis.
- d) *Kontekst* aitas võõrsõnast aru saada.

Näitelausele tekstis viitamisel jäävad sulud numbri ümbert ära, nt

Lauses 5a kattub tegevussubjekt grammatilise subjektiga.

Kui pole vajadust mujal tekstis näidetele viidata, kasutatakse nummerdamata plokke, nt

Tegevussubjektiks on tavaliselt agent (a), kuid selleks võib olla ka valdaja (b), kogeja (c) või vahend (d), nt

- a) *Firma* vallandas parkümmend töötajat.
- b) *Firmal* on majandusraskusi.
- c) *Kuulajaid* lummas ansambli ainulaadne esitusviis.
- d) *Kontekst* aitas võõrsõnast aru saada.

Näidete numeratsioon peaks olema kogu tööd läbiv, ühes töös ei tohiks kasutada läbisegi nummerdatud ja nummerdamata näiteid.

Sõnaartikkel. Sõnavaratööde materjaliesituse põhiüksus on sõnaartikkel. Sõnaartikli esimesel real on paksema kirjaga esiletõstetult vaatlusalune sõna (märksõna). Sõna tähendus antakse ülakomade vahel tavalises kirjas. See võib paikneda kas märksõnaga samal real või uuel real märksõna all. Järgneb näitelause koos viitega. Sõltuvalt töö teemast võidakse sõnaartiklis esitada võrdlusandmeid mitmesugustest sõnaraamatutest, mille märkimiseks kasutatakse traditsioonilisi lühendeid, nt

lurr 'alkohoolne jook'

Ei kläuhhi, ei *lurru*. (416)

ÕS 1976, EKSS: *lurr*, -i 'lahja vesine toit või jook'. Siin saanud pisut teise tähenduse. *u*-tüveline käänamine on omapärane.

kõngerdama 'lonkama'

Nõnda metsade vahel *kõngerdades* jõudis see poolik patareike alles järgmiseks hommikuks polgule järele. (160)

kõngerteme 'lonkama' VMS

VMS: Hls Krk

Terminoloogiateemalistes või uuslaene käsitlevates töodes kuuluvad sõnaartiklisse ka sõna võörkeelsed vasted, nt

karvamüts

sks *Pelzmütze*; sm *karvalakki*

'karusnahkne müts'

.. otse peaskantavad hiiglasuured *karvamütsid*, mille alt ei paista silmigi. (1965)

Murdematerjal. Murdekeeles näidete puhul kasutatakse traditsioonilisi kihelkonnalühendeid, mis võivad paikneda kas näite ees või järel. Kihelkonnalühendid ja näitetekst peavad olema erinevas kirjas. Kui näited on tavalises kirjas, peavad lühendid olema eristatud paksema kirjaga. Kursiivis näidete puhul võivad lühendid olla tavalises kirjas. Eri kirjas lühendid eristuvad piisavalt näitetekstist, mistõttu koolon (näite ees oleva lühendi puhul) ja sulud (näite järel oleva lühendi puhul) on tarbetud, nt

Lüg *Esimene on iesnimi, tagumine on priinimi; Põi Ees nimi on inimesel elu aja olnd, aga perekonna nimed on uiemad; JMd eks igal ühel ole iesnimi ja liignimi.*

Piab asemed põrandalle tegema Trm; *mia tei sulle ää pehme aseme* Puh; *valgen piab ase ärä tegemä* Nõo.

Eeltoodud näidete puhul pärineb analüüsiv keelematerjal "Eesti murrete sõnaraamatust" (lühend EMS). Kui töös ei ole kasutatud muid murdekeeles allikaid, nimetatakse selle ainsa allika kasutamist sissejuhatuses ning sõnaraamatu lühendit iga näite juurde ei panda. Leheküljenumbreid mis tahes sõnaraamatust pärinevate näidete puhul ei märgita. Kui aga murdekeeles näited on saadud peale sõnaraamatu veel mõnest muust allikast, nt töö autori enda lindistustest, tuleb iga näide varustada allikaviitega.

Lindistatud suulise kõne materjali esitamiseks on kasutusel erinevaid transkriptsioonisüsteeme, mille valik sõltub uurimistestmast (vrd nt teatava murde mingi morfoloogilise vormi varieerumise uurimine ja telefonivestluse sissejuhatuse uurimine). Tarbe korral märgitakse sissejuhatuses, millist transkriptsioonisüsteemi on kasutatud.

Autori enda lindistused. Peale murdekeele võivad autori enda lindistused olla töö materjaliks muudeski ainevaldkondades, nt lapse keelelise arengu või raadiodiktorite keelekasutuse käsitlustes. Lindistatute andmed esitatakse kas töö sissejuhatuses või eraldi lisas. Näitematerjali võidakse koguda ka käsikirjalistest tekstidest, nt õpilaste kirjanditest. Sellistel juhtudel tuleb autoril luua oma töö eripärale vastav viitetechnika ja enne näitematerjali analüüsi juurde asumist seda ka tutvustada. Sageli on kasulik eeskuju otsida varem tehtud analoogilise materjaliga töödest. On ka juba väljakujunenud kodeerimistavaga valdkondi, nt sotsiolingvistika, kus keelejuhi sugu, vanuserühma, haridust ja sotsiaalset kuuluvust väljendatakse kindlate sümbolitega.

Erimärkide kasutamine. Morfoloogiakäsitlustes näitab koolon sõnavormide kuulumist samasse paradigmasse, nt

sõstar : sõstra : sõstart
lähike : lähem : lähim
vaagima : vaagida : vaen

Erandlikult on tühikud sel juhul mõlemal pool koolonit.
Tähendusseletused pannakse ülakomade vahele, nt

Lugemispalas esinenud sõna *seier* ('osuti') lapsed ei tundnud.

Inessiiv on *s-lõpuline*: *heddas* 'hädas', *hiwus* 'ihus', *ylmas* 'ilmas', *taywas* 'taevas'.

Märki < või > kasutatakse

1) häälikuajaloolise arengu näitamiseks, nt

Muutuse *ti* > *si* näideteks on ka *kakti* > *kaksi* > *kaks* ja *läkti* > *läksi* > *läks*.

2) laenu- või päritolusuhte osutamiseks, nt

Sõna *areaal* (< ld *ārea* 'väljak') on mingi looma- või taime-
rühma levimisala tähistav termin.

luteri usk (< Luther), galvaanielement (< Galvani)

Tärniga märgistatakse keeleajaloolist rekonstruktsiooni, nt

peret < *perehtä, punast < *punaista

Tärni kasutatakse ka vastuvõetamatu (ebagrammatilise) keelendi või konstruktsiooni märgistamiseks, nt

*Laul on raamatut. *Õues mängib poisse palli. *Hommikul ma ei palju söö. *Professorit ebarahuldav vastus.

Märk ~ väljendab varieerumist, nt

ravile allumatu ~ mittealluv haigus

30-kraadine ~ 30kraadine ~ 30° kuumus

keykest ~ keikest ~ kikist

7. TABELID

Kui tekstis on rohkesti arvandmeid, nt mitmesugustes statistilise suunitlusega töödes, on otstarbekas sellised andmed esitada tabelitena. Tabel on kõrvutava esitusviisina ülevaatlik ka sõnalise materjali puhul.

Tabelid kuuluvad töö teksti, nad nummerdatakse ja pealkirjastatakse. Tabelite numeratsioon on kas kogu tööd läbiv lihtnumeratsioon (nt Tabel 5) või nn liitnumeratsioon, kus igal esimese taseme jaotisel (peatükil) on oma tabelite numeratsioon (nt Tabel 2.3 on 2. peatüki 3. tabel). On oluline, et nummerdamise süsteem (liht- või liitnumeratsioon) oleks töös nii tabelitel kui ka joonistel sama. Tabeli number paigutatakse tabeli pealkirja ette samale reale ja eristatakse pealkirjast erineva kirjaga. Tabeli numbri ja pealkirja vahel on punkt. Nt

Tabel 3. Substantiivne predikatiivadverbiaal

Tabelis paiknevad andmed veergudena (vertikaalselt) ja ridadena (horisontaalselt). Veergude pealkirjad on tabeli päises, ridade pealkirjad vasakpoolses veerus, nn esiveerus. Pealkirjastada on vaja kõik tabeli veerud, kaasa arvatud esiveerg. Veergude pealkirjades tuleb vältida kordusi. Selleks kujundatakse tabeli päis vajaduse korral kahe-, vahel isegi kolmejärgulisena, nt.

Vea liik	5. klassi		8. klassi		12. klassi	
	refe-raadid	üंबर-jutustused	refe-raadid	üंबर-jutustused	refe-raadid	üंबर-jutustused

Vrd ebasoovitavate kordustega tabeli päis:

Vea liik	5. klassi refe-raadid	5. klassi üंबर-jutustused	8. klassi refe-raadid	8. klassi üंबर-jutustused	12. klassi refe-raadid	12. klassi üंबर-jutustused
----------	-----------------------	---------------------------	-----------------------	---------------------------	------------------------	----------------------------

Kui kõik tabelis toodud andmed on sama mõõtühikuga, võib mõõtühiku märkida vaid tabeli üldpealkirjas, nt

Tabel 6. Liitlausete osakaal %-des.

Selle nõude vastu on eksitud niisugusel juhul:

Tabel 6. Liitlausete osakaal.

	5. klass	8. klass	12. klass
Referaat	53,4%	56,3%	45,3%
Ümberjutustus	52,6%	57,5%	48,1%

Protsentandmete jm suhtarvuliste näitajate esitamise puhul on oluline jälgida, et töös kajastuksid ka absoluutarvulised lähteandmed. Teadustööle esitatava täpsusnõude kohaselt peavad kõik arvandmed olema kontrollitavad.

Tabeli veerge ei nummerdata. Kui tabel ei mahu ühele leheküljele, võib tabeli päist järgmisel leheküljel korrata. Soovitavam on siiski paigutada tabelid teksti kujundades ühele leheküljele.

Arvandmeid esitava tabeli veergudesse ei märgita nullväärtuse puhul nulli, vaid jäetakse nullikoht tühjaks või pannakse sinna miinusmärk.

Tabeli päise pealkirjade lühiduse huvides ei tohi lühendada suvalisi sõnu, küll aga võib veergude ja ridade pealkirjadena kasutada töös korduvate terminite lühendeid, mille seletused antakse kas esmakordsel esinemisel või töö lõpus lühendite loendis. Järgnevas tabelis (tabel 4) on töös korduvate terminite lühendid PA – predikatiivadverbiaal, TS – translatiiv, ES – essiiv, SG – singular, PL – pluural. Esmakordselt selles tabelis esineva lühendi K tähendus on toodud tabeli all.

Tabel 4. Substantiivne predikatiivadverbiaal

PA/ K	TR			ES			Kokku
	SG	PL	Kokku	SG	PL	Kokku	
SG	559	18	577	209	7	216	793
PL	73	50	123	15	21	36	159

K – kontrollija

Nii veergude pealkirjad tabeli päises kui ka ridade pealkirjad esiveerus algavad suurtähga (v.a analüüsivad kursiivkirjas keelendid). Ainult selline madalamat järku pealkiri, mis on üldisema pealkirjaga grammatiliselt seotud, algab väiketähga, vrd nt

5. klassi	
referaadid	ümberjutustused

5. klass	
Referaadid	Ümberjutustused

Suurtähga alustatakse ka veergudes toodud fraase ja lauseid. Punkti nende järele ei panda. Pealkirjad olgu võimalikult lakoonilised, nt

Tabel 5. *olema* ja *saama* sagedasemad vormid (% üldarvust)

Vorm	Ajalehereklaamis		Kõnekeeles	
	<i>olema</i>	<i>saama</i>	<i>olema</i>	<i>saama</i>

Tekstis võidakse tabelile kas ainult sissejuhatavalt või ka korduvalt viidata. Kõigil juhtudel viidatakse tabeli numbriga, nt

Andmed – – – kohta on toodud tabelis 2.

– – – (vt tabel 2).

On soovitatav, et tabel paikneks vahetult sissejuhatava viite järel. Suurte tabelite puhul pole see aga sageli võimalik, eriti siis, kui tabel võtab enda alla terve lehekülje. Sellistel juhtudel tuleb tabel

alati paigutada viitele järgnevale, mitte eelnevale leheküljele, isegi mitte siis, kui viide on lehekülje esimesel real. Seepärast ei kasutata sissejuhatava viitena kuskil sõnastust – – – *alljärgnevas tabelis*, vaid ainult tabeli numbrit.

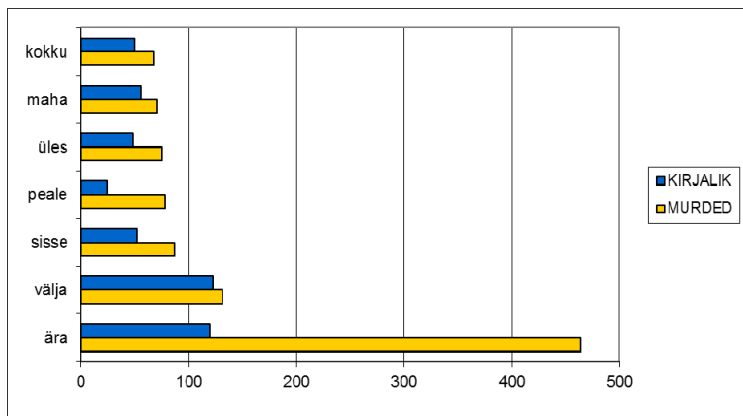
Tabeleid kasutades tuleb jälgida, et seal esitatud andmete üldistus kajastuks ka töö sõnalises analüüsiosas. Lugeja ei pea andmetest ise üldistusi tegema, vaid töö autoril tuleb tabelite arvandmetest ilmnevaid tendentse analüüsida ja neist järeldusi teha.

8. ILLUSTRATIIVNE MATERJAL

Keelelise analüüsi ja selle tulemuste näitlikustamiseks võidakse kasutada jooniseid, skeeme, diagramme ja kaarte. Teatud teemade puhul on sobivaks illustratsiooniks ka fotod, nt käsitletavatest isikutest, etnograafilistest esemetest vm. Peale fotode kasutatakse kõigi muude illustratsiooniliikide puhul nimetust *joonis* (ei sobi lühend *joon.*).

Illustratiivne materjal nummerdatakse samuti nagu tabelid kas jooksvalt kogu töö ulatuses või peatükkide kaupa. Fotosid nummerdatakse (*Foto 1* jne) ainult siis, kui neid on mitu ja kui kaugemal tekstis on vaja neile viidata. Üldjuhul piisab seletavast allkirjast.

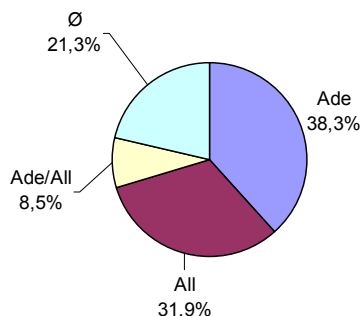
Joonise või muu illustratsiooni number paikneb joonise all. Tavaliselt järgneb sellele pärast punkti joonise allkiri, vahel ka pikem selgitus, nt

Joonis 7.1. 7 sagedasemat ühendverbe moodustavat afiksaaladverbi murretes ja kirjakeeles.

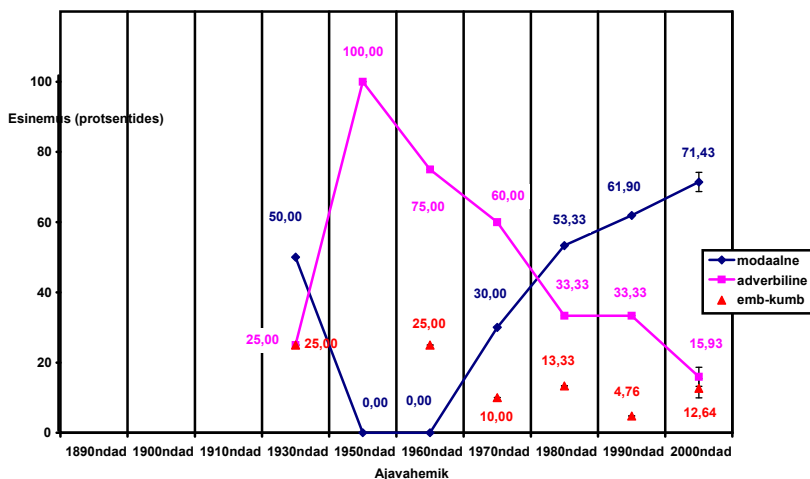
Kui joonisel endal on selgituseks piisav sõnaline osa, piirdub allkiri numbriga. Järgmisel joonisel (joonis 4.13) esitatud sektor-diagramm kujutab agendi vormistamist võimaldamiskonst-

ruktsioonis. Agent võib olla kas eksplitseerimata ($\emptyset$), vormistatud adessiiv- (*Ade*) või allatiivadverbiaali (*All*) või ka nn segavariandiga (*Ade/All*).

Joonis 4.13. **Agendi vormistus võimaldamiskonstruktsioonis**

Järgmine joonis illustreerib sõna *põhimõtteliselt* täistähendusliku ja modaalse kasutuse osakaalu dünaamikat eesti kirjakeele korpuses tekstides 1890.–2000. aastateni.

Joonis 2.1.4.2. *põhimõtteliselt* modaalse ja adverbilise esinemuse osakaal protsentides

Töö tekstis viidatakse illustratsiooni numbrile kas autori enese lauses, nt

Nagu näha, ei anna joonisel 2 kujutatu sama summat – – –.
või lause järel sulgudes, nt

Kõigis näitelausetes kokku leidis ühilduvat predikatiivadverbiaali 1703 ja mitteühilduvat 284 näitelauases (joonis 6).

Diagrammide ülesanne on aidata lugejal materjalis kergemini orienteeruda, seetõttu võiksid diagrammid illustreerida vaid töö seisukohalt kõige olulisemate arvvaartuste suhteid. Kui diagrammil esitatud andmete vahed visuaalselt ei eristu, on mõistlikum joonis esitamata jätta. Tavaks ei ole diagrammi esitada ka vaid kahe väärtuse võrdluse kohta.

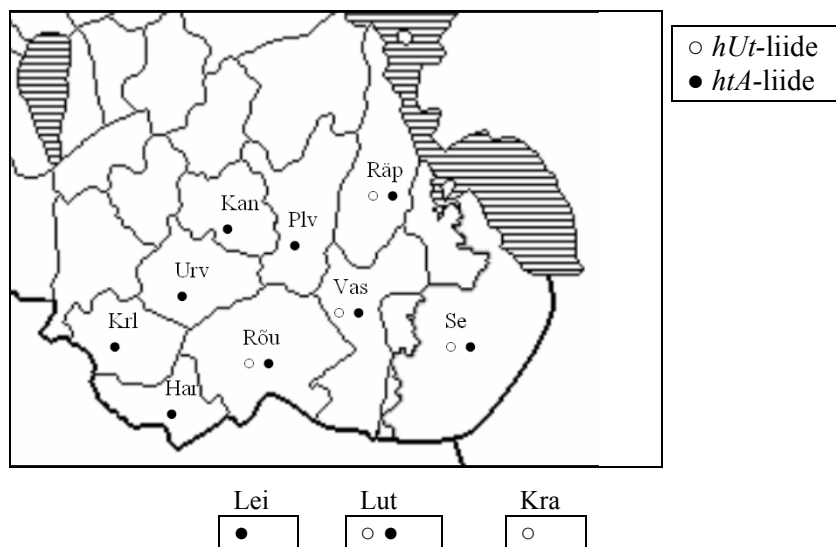
Diagrammil nagu tabeliteski esitatut tuleb töös kommenteerida.

Juhul kui diagrammil esitatakse vaid suhtarve (protsente), on kohustuslik esitada töös ka absoluutandmed (näiteks tabelitena). Seega ei asenda diagrammid tabelleid, vaid illustreerivad tabelites esitatud andmeid.

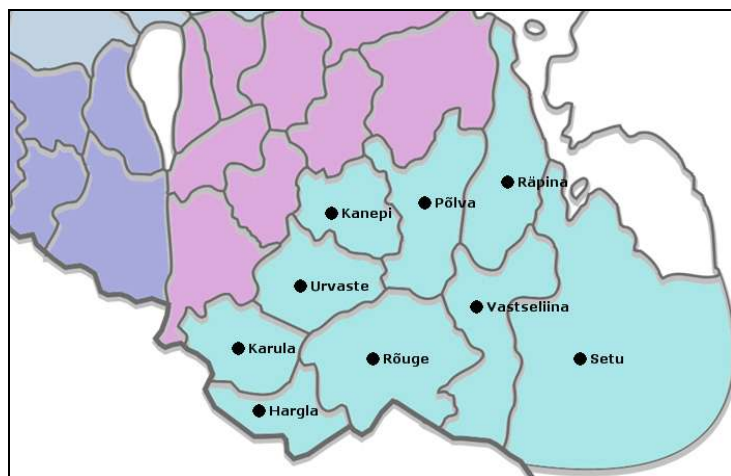
Kaardid. Keelenähtuste geograafilist paiknemist on otstarbekas kujutada kaartidel. Kogu eesti keeleala hõlmava vaatluse puhul kasutatakse aluskaardina kihelkonnapiiridega kontuurkaarte. Keelenähtuse esinemist või esinemissagedust mingil alal tähistatakse tingmärkidega, viirutatakse erinevalt või tehakse üleni mustaks.

Kaardid raamistatakse, nummerdatakse ja vastavalt vajadusele kas allkirjastatakse või pealkirjastatakse. Tingmärkide seletused võivad paikneda kaardi kõrval seespool raamistust (kui neid on vähe) või väljaspool raamistust. Kui kaardi all on seletusi vms, on põhjendatud kaardi pealkirjastamine, nt

Joonis 2. Samatüveliste *hUt*- ja *htA*-verbide kihelkondlik levik (VMSi andmete põhjal).

Kui töös on illustratiivseks materjaliks ainult kaardid, kasutatakse nimetuse *Joonis* asemel *Kaart*, nt

Kaart 1. Võru murdeala jagunemine.

Joonised pärinevad Kristel Uihoaia magistritööst “Ühendverbid eesti murrete korpuses” (2008), Pille Penjami doktoritööst “Eesti kirjakeele *da*- ja *ma*-infinitiiviga konstruktsioonid” (2008) ning Annika Valdmetsa magistritööst “Mõne modaalpartikli kujunemine ja kasutamine eesti kirjakeeles alates 1890. aastatest” (2010). Kaardid pärinevad Grethe Juhkasoni magistritööst „Võru momentaanid ja frekventatiivid“ (2011).

9. REFEREERIMINE JA TSITEERIMINE

Iga uurimuse teoreetiliseks taustaks on sama või lähedase probleemiga seotud kirjandus, samuti sellised tööd, millest saab tuge uurimismeetodi kujundamisel. Mõne teema puhul pakub huvi ka probleemi käsitlemise ajalugu. Teiste autorite uurimustes leiduvate andmete, seisukohtade vms esitamisel oma tekstis tuleb kasutatud allikale viidata. Üldtuntud tõdede puhul on viitamine ülearune, kuid korrektne kirjanduse kasutaja ei tohi anda põhjust enda süüdistamiseks plagiaadis. Kirjandusest pärinevat esitatakse oma tekstis refereeringu või tsitaadina.

Refereerimine. Tavaliselt selgitab uurimuse kirjutaja oma sõnadega, s.o refereerib, mis on kirjanduses uuritava nähtuse kohta olulist või millised on varasemad uurimistulemused. Autor võib seejuures refereeringu sisu kommenteerida ja lisada enda seisukohti. Nii sulatab autor kirjandusallikaist leitu oma teksti, sõnastades selle ümber vastavalt oma sõnastusstiilile. Kuid töö autori seisukohtadest tuleb kirjandusest saadu selgesti eristada. Korralik refereering eeldab loetu mõistmist ja selle oma töösse sobitamist nii, et tekiks mõtteline tervik, mis oleks arusaadav ka teemaga vähem kursis olevale lugejale. Tavaliselt algab refereering autori nime mainimisega ja lõpeb viitega kasutatud kirjandusallikale. Ühelauselise refereeringu puhul paikneb viide lause lõpus enne punkti, nt

Eesti impersonaalivormid ei ole umbisikulised, vaid sisaldavad viidet elusale tegijale (Rajandi 1966).

Kui mõnda teost refereeritakse pikemalt (nt referatiivses seminaritöös), tuleb viidet korrata vastavalt refereeritava teksti leheküljenumbri muutumisele.

Vahel on vaja ainult osutada kirjandusallikale, kus mingit probleemi on käsitletud, nt

See probleem tekitas poleemika Keele ja Kirjanduse veergudel (Hint 1969; Rannut 1969).

Küündimatu refereeringuga on tegemist, kui alliktekstis on muudetud ainult mõni sõnavorm või asendatud mõni sõna selle sünonüümse vastega. Hoopiski lubamatu on esitada refereeringu asemel jutumärgideta tsitaati.

Tsiteerimine. Tsiteerimine on allikteksti sõnasõnaline, ühtlasi tähttäheeline esitamine. Tsitaati kasutatakse ainult neil juhtudel, kui on oluline edasi anda eeskätt sõnastust, näiteks kui see on eriti tabav või kui see on tähtis diskussiooni seisukohalt (nt mingi mõiste erinevate definitsioonide võrdlemiseks). Tsitaadina võidakse kasutada lauseosa, terviklikku lauset või lausest pikemaid tekstiosi. Tsitaat pannakse jutumärgidesse ja selle lõpul viidatakse alliketeosele. Kui tsiteeritavast tekstist jäetakse lauseosi või lauseid välja, märgitakse vahelejätku koht tsitaadikatkestusmärgiga, millena senise kolmpunkti ehk mõttepunktide asemel on hakatud teaduslikus tekstis kasutama lühema väljajätku puhul kaht punkti (eeliseks on märgi ühetähenduslikkus), pikemat väljajätku tähistatakse katkestusjoontega (kolm mõttekriipsu). Võõrkeelsest allikast pärit tsitaat esitatakse võõrkeelsena. Enamikul juhtudel on otstarbekas lisada sellele tõlge, mille koht on kas sulgudes vahetult tsitaadi järel või joone all.

Näiteid

Cornelius Hasselblatt on irooniline: “Igatahes pole otstarbekas igavesti rääkida jää-äärsetest kuu-uurijatest või mõistatuslikest hauaööõudustest” (Hasselblatt 1999: 233).

“Lause on keelelise väljenduse kõige kõrgem vormiline üksus, millel on reeglistatud struktuur” (Tauli 1980: 21).

“N-ö markeerimata e vaikvorme .. on väga vähe – eesti keeles .. ainult supiin” (Kerge 1998: 65).

“Suur osa põhijärjest erinevaid sõnajärje juhtumeid seletuvad rõhuga.– – Teatud asendid ja ühendi liikmed on iseendast rohkem rõhulised kui teised” (Tauli 1980: 28).

10. VIITAMINE AUTORI NIME JA AASTAARVUGA

Teadustekstides on kasutusel erinevaid viitamissüsteeme. Eesti lingvistikatraditsioonis kasutatakse sagedamini neist kahte.

1. Viitamine **autori nime ja aastaarvuga**. Tekstiviiteks on autori nimi (autorita teostel pealkirja lühend või esimene sõna) ja aastaarv, mis juhivad bibliokirje juurde töö lõpul paiknevas alfa-beetilises kirjanduse loetelus.

2. **Joonealune** viitamine. Tekstiviiteks on number, mis juhib sama numbriga bibliokirje juurde joone all.

Üldiselt peetakse otstarbekaimaks esimest süsteemi, mille puhul lugeja näeb kohe tekstiga tutvumisel kasutatud kirjandusallika autori nime ja teose ilmumisaega. Seda viitamismoodust kasutatakse ka rahvusvahelistes keeleteaduslikes väljaannetes ja mitmel muulgi alal. See on kasutusel ka enamikus Tartu ülikooli väljaannetes. Joonealuse viitamise eeliseks on võimalus leida kogu bibliograafiline andmestik tekstiviitega samalt leheküljelt, kuid joonealune võtab enda alla asjatult palju leheruumi. Seda süsteemi kasutatakse sageli kirjandusloo- ja eriti ajalooalastes töödes, kus joonealustele allikkirjetele on autoril mõnikord vaja lisada omapoolseid märkusi. Ka omaette märkused (nt kui osutatakse artikli põhinemisele varem peetud ettekandel) paiknevad joone all niihästi joonealust viitamist kui ka autori nime ja aastaarvuga viitamist kasutavates töödes.

Siinses peatükis kirjeldatakse tekstisisest viitamist autori nime ja aastaarvuga. Järgmises peatükis kirjeldatakse selle viitamissüsteemi puhul kasutatavat kirjanduse loetelu teksti lõpus.

Nime ja aastaarvuga viitamise põhireeglid. Viite ülesehitus ja paigutus tekstis sõltuvad sellest, kas

- viidatakse ainult teosele või teose teatava(te)le leheküljele (lehekülgedele);
- viidatava teose autori nimi sisaldub töö kirjutaja lauses või ei sisaldu;
- viidatakse ühele või mitmele teosele;
- tegemist on ühe- või mitmelausealise refereeringuga.

Viide paikneb sulgudes. Viites on autori perekonnanimi ilma eesnime või eesnimetäheta. Eesnimetäht on siiski vajalik, kui viidatakse sama perekonnanimega autoritele (nt M. Erelt ja T. Erelt). Autori perekonnanime koos eesnimega kasutatakse tekstis selle esmakordsel esinemisel. Nime kordumisel jääb ka tekstis eesnimi ära. Autori nime ja aastaarvu vahel koma ei ole. Ühelauselise refereeringu ja tsitaadi puhul paikneb viide enne lauselõpupunkti, nt

Eesti sõnatüvede päritolu kohta on olemas põhjalik uurimus (Rätsep 1983).

Mitmelauselise refereeringu puhul on viide viimase lause lõpus punkti järel, nt

Idiomatiseerunud tuletised on moodustusstruktuurilt läbipaistmatud. Idiomatiseerumise põhjuseks on enamasti suur kasutussagedus. (Kasik 1996)

Kui tegemist on tsitaadi või refereeringuga teose teatava(te)lt leheküljelt (lehekülgedelt), kuulub viitesse ka leheküljenumber (-numbrid). Lühendit *lk* ei kasutata, selle asemel on koolon, mis tühikuta liitub aastaarvuga. Tühik on kooloni järel, nt

Eesti riiklikus kultuuripoliitikas on hakatud mõistma lokaalseidentsuse tähtsust (Hint 1999: 220).

Muuhulgas on loetletud tingimused, mille puhul verb võib olla lause alguses (Remmel 1963: 222–224).

Kui autori nimi sisaldub töö kirjutaja enda lauses, siis viites ei tarvitse autori nime korrata ning viide aastaarvu ja leheküljenumbri(te)ga paigutatakse kas autori nime järele, nt

Arnold Kase (1980: 40) järgi on pikenemisega seotud muutused vokaalide kvaliteedis suhteliselt hilised.

või autori nime sisaldava osalause järele, nt

Arnold Kask on märkinud (1980: 40), et pikenemisega seotud muutused vokaalide kvaliteedis on suhteliselt hilised.

Analoogiliselt toimitakse ka pealkirja tähistava lühendi puhul, nt

EKG (1993: 40) järgi kuuluvad vaegisikuliste lausete hulka üldisikulised, umbisikulised ja isikuta laused.

Kui oma tekstis kasutatakse viidatava autori nime koos teose pealkirjaga, siis paikneb sulgudes ilmunisaasta pealkirja järel, nt

Geoffrey Leech on uurinud töös “English in Advertising” (1966) Briti inglise televisioonireklaami.

Kui mingit teost refereeritakse ulatuslikumalt ja on vaja korduvalt viidata teose eri lehekülgedele, siis pannakse autori nimi igasse viitesse ka sel juhul, kui see on oma tekstis juba mainitud, nt

Liisa Tiittula on vaadelnud kolme keeleteaduslikku lähene-misviisi reklaamsõnumi uurimisele: strukturalistlikku, teksti-lingvistilist ja diskursiivset (Tiittula 1988: 31). – – – Reklaam kui tekstiliik erineb teistest tekstiliikidest (Tiittula 1988: 33).

Erijuhud. Järgnevalt kirjeldame mõningaid viitamise erijuhte.

Kahe autoriga teosel pannakse viitesse mõlema nimed ja nende vahele koma, nt

Selles ajakirjanumbris leidub ka põhiteave arvutilingvistika kohta üldse (Koit, Õim 1999).

Mitme autoriga teosel pannakse viitesse esimese autori nimi koos lühendiga *jt* või *et al.*, nt

Eesti keele õppetooli toimetiste kuuenda numbrina ilmus meie vanimat kirjakeelt esitlev publikatsioon (Ehasalu jt 1997).

Ilma autorita teostel on viiteks pealkirja esimene sõna sellele järgneva kolmpunktiga või suurtähtlühend, nt

Konverentsi ettekanded ilmusid omaette kogumikuna (Ema-keel ... 1994).

Professor Ludvig Puusepp tuli Tartu ülikooli õppejõuks aastal 1921 (EBL III 1928: 395).

Sõnaraamatute puhul on üldiseks tavaks kasutada viitena suurtähtlühendit, nt

Võõrkohanime kirjapildi mugandeid oli vähendatud juba 1976. a, nt *Schleswig-Holstein* (ÕS 1976), vrd *Šlesvig-Holštein* (ÕS 1960).

Sõnade *eri* ja *erinev* kasutusvõimalused ei kattu (EKSS I,2).

Sõnaraamatuviitesse leheküljenumbreid ei panda.

Mitmele kirjandusallikale viitamisel samas viites eraldatakse nad semikooloniga, nt

Mõned lingvistid on käsitanud asesõnade kategooriat palju laiemalt (Bloomfield 1968: 271–275; Jespersen 1958: 91–94; Majtinskaja 1969: 31–33).

Venekeelsele teosele viitamisel translitereeritakse autori nimi või seda asendav viiteelement ladina tähestikku (vene-ladina transliteratsiooni reeglid on antud Mati Ereli, Tiiu Ereli ja Kristiina Rossi “Eesti keele käsiraamatus” ja Tiiu Ereli brošüüris “Eesti ortograafia”). Nt

Seda oletust toetavad ka üldisemat laadi tüpoloogilised kaalutlused (Desnickaja 1984; Trubačev 1984: 19).

Kaudviitamine. Vältida tuleks uurimusele viitamist teise autori teose kaudu. Originaalteos tuleb püüda kätte saada (nt interneti või teadusraamatukogudevahelise laenutuse (RVL) abil). Kaudviitamine tuleb kõne alla ainult erandjuhtudel, nimelt kui originaal pole kättesaadav või kui see on kirjutatud mõnes keeles, mida uurimuse autor ei valda. Viidata tuleb sel juhul originaalteosele ja märkida juurde kasutatud sekundaarallikas, nt

Sarnaselt Karlssoniga on sama probleemi selgitanud Grosu (1975, viidatud Karlsson 1977 järgi).

11. KIRJANDUSE LOETELU

Kirjanduse loetelus esitatakse bibliograafilised andmed kasutatud teoreetilise kirjanduse ja uuritud empiirilise materjali allikate kohta. Loetelusse kuulub ainult see kirjandus, millele töös on viidatud, ja selles peavad olema kõik allikad, millele on viidatud. Kirjanduse loetelu automaatseks koostamiseks ja viitamise hõlbustamiseks on olemas ka abiprogramme, nt Zotero, RefWorks jne. Abiprogramme on eriti soovitatav kasutada suuremahuliste tööde tegemisel ning pideva teadustöö tegijatele, sest need võimaldavad vältida vigu ja ebaühtlust kirjanduse loetelu koostamisel, samuti võimaldavad need kerge vaevaga kohandada oma viitamissüsteemi ja kirjanduse loetelu eri väljaannete nõuetega.

Materjali allikate loetelu vormistatakse teoreetilisest kirjandusest eraldi, kui töö materjal on kogutud mitmest väljaandest (nt ilukirjandusteostest, ajalehtedest, õpikutest vm). Kui materjal pärineb ainult ühest allikast (nt ühest teosest, ajalehest, tekstikorpusest vm), siis piisab selle bibliograafilisest esitusest töö sissejuhatavas osas. Materjali allikate loetelus näidatakse ka väljaannete lühendid, mida on kasutatud viidetena tekstis näidete juures. Sellise loetelu pealkiri on *Materjali allikad ja lühendid*.

Näiteid

BA = Betti Alver, Teosed 1. Tallinn: Eesti Raamat, 1989.

HR = Hando Runnel, Mõõk ja peegel. Tallinn: Eesti Raamat, 1988.

VAKK = Vana kirjakeele korpus. (<http://www.murre.ut.ee/vakkur/Korpused/>)

Teoreetilise kirjanduse esitamine omaette loendina võimaldab lugejal saada hõlpsamini ülevaadet töö teoreetilisest taustast. Selle loetelu pealkiri on *Kirjandus* (mitte *Kasutatud kirjandus* ega *Viidatud kirjandus*). Kirjandusallikate andmed esitatakse vastavalt kindlaks kujunenud bibliograafianõuetele, mis ühtlasi võimaldab samast või lähedasest probleemist huvitunutel endale vajalikke väljaandeid leida ja hankida.

Igas bibliokirjes on obligatoorne andmestik: autori(te) või toimetaja(te) nimi (nimed); teose pealkiri, ka alapealkiri; koguteoses või ajakirjas ilmunud artikli puhul selle koguteose või ajakirja nimi; ilmumiskoht ja -aeg; kirjastus või väljaandev asutus. Eri kirjastustel, ajakirjadel ja sariväljaannetel on kujunenud omad bibliokirjete esitamise tavad. Erinevusi on peamiselt kirjavahe-märkide kasutamisel, ka kirje elementide järjekorras ja mõnes kujunduslikus üksikasjas.

Kirjed on tähestikulisel järjekorras autori või toimetaja perekonnanime järgi. Erandiks ei ole ka nimed, mille ees on *von*, *van* või *de*, nt *Ferdinand de Saussure*’i kirje on ikka *s*-tähe all ja *van Dijk* *d*-tähe all. Järjestus on sel puhul *Saussure*, *Ferdinand de*. Autori nimeta teosed paigutatakse loetellu pealkirja esimese sõna järgi. Kui samalt autorilt on kasutatud mitut teost, siis järjesta-takse need ilmumisaastate järjekorras. Sama autori sama ilmumisaastaga teostele lisatakse eristuseks tähed *a*, *b*, *c* (autori nime ja aastaarvuga viitamise puhul), nt

Vaba, Lembit 1977. Läti laensõnad eesti keeles. Tallinn.

Vaba, Lembit 1989. Balti laensõnad läänemeresoome maasti-kusõnavaras. – Keel ja Kirjandus, 3, 138–141; 4, 206–218.

Vaba, Lembit 1990a. Balti fragment eesti mesindus-sõnavaras? – Eesti keele ja kirjanduse kateedri töid I. Tallinn: E. Vilde nim. Tallinna Pedagoogiline Instituut, 35–45.

Vaba, Lembit 1990b. Die baltischen Sonderentlehnungen in den ostseefinnischen Sprachen. – Itämerensuomalaiset kielikontaktit. Itämerensuomalainen symposium 7. kansain-välisessä fenno-ugristikongressissa Debrecenissä 27.8.–1.9.1990. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 61. Helsinki, 125–139.

Järgnevalt on toodud üksikasjalisemad vormistusjuhendid biblio-kirjete liikide kaupa autori nime ja aastaarvuga viitamise puhul.

Raamatule viitamine

Raamatule viitamise üldpõhimõtted. Kirje osad on:

1) raamatu autori(te), koostaja(te) või toimetaja(te) nimi (nimed);

- 2) ilmumisaasta;
- 3) pealkiri, täpsemas kirjes ka tiitellehel olev alapealkiri;
- 4) kordustrüki mitmes trükk;
- 5) ilmumiskoht;
- 6) kirjastus või väljaandja.

Näiteid

Saareste, Andrus 1952. Kaunis emakeel. Lund: Eesti Kirjani-
ke Kooperatiiv.

Rätsep, Huno 1978. Eesti keele lihtlausete tüübid. Eesti NSV
Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi toimetised nr. 12.
Tallinn: Valgus.

Ariste, Paul 1984. Eesti keele foneetika. II osa. Kuues trükk.
Tartu: Tartu Riiklik Ülikool.

Kirje andmed saadakse raamatu tiitellehelt (mitte kaanelt!), ilmu-
misandmed (aeg, koht, kirjastus) võivad paikneda ka tiitellehe
pöördel. Korrektses kirjanduse loetelus on nõutav kirjeelementide
esituse ühtlus: ühtlane järjekord, lühendite ja kirjavahemärkide
ühtlane kasutamine. Probleemiks võib osutuda autori nime esi-
tamine, kui osal loetellu kuuluvatel raamatutel on autori eesnimi
välja kirjutatud ja osal piiratud eesnime algustähega. Ühtlusta-
mise huvides on hõlpsam kasutada siis kõigil juhtudel autori ees-
nimetähte. Eelistada tuleks siiski vastupidist ühtlustamist: autori
eesnimetähe asendamist eesnimega, mis on aga võimalik ainult
hästi tuntud autorite ja teada väljaannete puhul.

Raamatule viitamise erijuhud

1. Raamatul on **kaks või enam autorit**. Autorite nimede vahel on
koma. Eesnime eraldavate komade vähendamiseks võib alates
teisest autorist panna eesnime (eesnimetähe) perekonnanime ette.
Rohkem kui kolme autoriga teoste puhul on tekstiviites kas
esimese autori nimi koos lühendiga *jt* või pealkirjasõnade algus-
tähtedest koostatud lühend. Kirje ja lühendi vahele pannakse
võrdusmärk.

Näiteid

Hakulinen, Auli, Fred Karlsson 1979. Nykysuomen lauseoppia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 350. Jyväskylä: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Ehasalu jt = Ehasalu, Epp, Külli Habicht, Valve-Liivi Kingisepp, Jaak Peebo 1997. Eesti keele vanimad tekstid ja sõnastik. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 6. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

EKK = Erelt, Mati, Tiiu Erelt, Kristiina Ross 2007. Eesti keele käsiraamat. Kolmas, täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Kui autori(te)ga raamatul on tiitellehel ka toimetaja(te) nimi (nimed), siis kuulub see informatsioon bibliokirjesse, nt

EKLP = Mihkla, K., I. Rannut, E. Riikoja, A. Admann 1974. Eesti keele lauseõpetuse põhijooned I. Lihtlause. Toim. E. Nurm. Tallinn: Valgus.

2. Raamatul ei ole autorit, tiitellehel on **toimetaja** ja/või **koostaja** nimi (nimed). Selliste väljaannete puhul on tekstiviiteks raamatu pealkiri (*resp.* pealkirja lühend või lühivariant). Tekstiviitena kasutatu on kirjes esikohal, järgneb toimetaja/koostaja nimi, mille ees on vastav(ad) lühend(id) (*toim.*, *koost.*).

Näiteid

Eesti kirjarahva leksikon 1995. Koost. ja toim. Oskar Kruus. Tallinn: Eesti Raamat.

Emakeel... = Emakeel ja teised keeled 1994. Toim R. Pool, J. Valge. Tartu: Tartu Ülikool.

ÕS 1999 = Eesti keele sõnaraamat ÕS 1999. Toim. Tiiu Erelt. Koost. Tiina Leemets, Sirje Mäearu, Maire Raadik, Tiiu Erelt. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics 2007. Eds. Dirk Geeraerts, Hubert Cuyckens. New York: Oxford University Press.

3. **Autorita ja tiiteltoimetajata raamatud** on enamasti teatmeteosed, ka sõnaraamatud. Tekstiviitena kasutatakse nende puhul tavaks saanud lühendeid, mis pannakse ka bibliokirje ette.

Näiteid

EE 8 = Eesti Entsüklopeedia 8. köide. 1995. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

EBL = Eesti biograafiline leksikon I–IV. 1926–1929. Tartu: K/ü Loodus.

EKSS V,1 = Eesti kirjakeele seletussõnaraamat, V köide, 1. vihik. 1997. Tallinn: Eesti Keele Instituut.

NS = Nykysuomen sanakirja 1–6. 1951–1962. Porvoo–Helsinki.

Kogumikus ilmunud artiklile viitamine

Kirje osad on:

- 1) artikli autori(te) nimi (nimed);
- 2) ilmumisaasta;
- 3) artikli pealkiri;
- 4) kogumiku pealkiri;
- 5) kogumiku tiiteltimetaja(te) või koostaja(te) nimi (nimed);
- 6) kogumiku ilmumiskoht ja väljaandja;
- 7) artikli algus- ja lõpulehekülje number.

Artikli pealkirja ja kogumiku andmete vahel on mõttekriips.

Näiteid

Õim, Haldur 1976. Kas inimkeel on päritav? – Keel, mida me uurime. Koost. Mart Mäger. Tallinn: Valgus, 158–161.

Wiik, Kalevi 1983. Mikä lauseenvastike on? – Nykysuomen rakenne ja kehitys 1. Näkökulmia kielen rakenteisiin. Tietoliipas 93. Toim. Auli Hakulinen, Pentti Leino. Pieksämäki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 270–294.

Nii kogumike kui ka raamatute puhul võib olla tegemist sariväljannetega. Siis lisandub kirjes pealkirjale ka sarja nimetus, nt

Hennoste, Tiit 1997. Eesti keele sotsioperioodid. Üldpilt. – Pühendusteos Huno Rätsepale. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 7. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 45–66.

Perioodikas ilmunud artiklile viitamine

Kirje osad on:

- 1) autori(te) nimi (nimed);
- 2) ilmunisaasta;
- 5) artikli pealkiri;
- 4) ajakirja või ajalehe nimi;
- 5) ajakirja aastakäik, number; ajalehe ilmunise kuupäev ja number;
- 6) ajakirjaartikli lehekülgede vahemik.

Ajakirja aastakäiku läbiva lehekülgede numeratsiooni puhul võidakse number märkimata jätta. Eesti perioodika kirjetes pole tavaliselt märgitud aastakäigu numbrit.

Ajakirjaartikli näiteid

Roos, Aarand 1980. Juhulaenude morfoloogilisest kohanemisest eesti keeles. – Tulimuld 1, 14–19.

Mereste, Uno 1999. Olla avatud, ent mitte allaheitlik. – Keel ja Kirjandus 7, 490–492.

Artikkel, mis on avaldatud ajakirja kahes numbris:

Ehala, Martin 1999. Eesti völdete probleemi üks lahendusi. – Keel ja Kirjandus 6, 378–385; 7, 453–465.

Ajaleheartikli näiteid

Hint, Mati 1999. Keeleseadusest ehk Kümme aastat hiljem. – Eesti Päevaleht 16. jaan., nr 12.

Hennoste, Tiit 1998. Teleuudised ölle kõrvale. – Postimees. Kultuur 13. nov., nr 38.

Ka ajalehtede puhul võidakse kasutada ilma autorita kirjutistele viitamisel ajalehe lühendit. Kirje algab siis sellega:

PM = Postimees 1911. – Mis on *h*? Nr 147, lk 3.

Ajaleheartikli täpsemas bibliikirjes märgitakse nii lehe ilmunise kuupäev kui ka number. Võidakse aga piirduda neist ka emma-

kummaga. Mahukate ajalehtede puhul oleks otstarbekas lisada lehekülje number.

Võõrkeelse kirjanduse kirjade vormistamine

Inglisekeelsetes kirjetes on pealkirjade kirjutamisel peale tavaortograafia üsna levinud pruuk kirjutada kõik sõnad peale abisõnade suure algustähega, nt

Hint, Mati 1998. Why Syllabic Quantity? Why not the Foot? – Proceedings of the Finnic Phonetics Symposium, August 11–14. Pärnu, Estonia, 172–177.

Vrd tavaortograafias pealkiri:

Why syllabic quantity? Why not the foot?

Tavapärane on bibliokirjetes siiski esisuurtähega ja edaspidi väiketäheline kasutus.

Saksa keeles kirjutatakse kõik nimisõnad suure algustähega. Kui raamatu pealkiri on tiitellehel versaalkirjas, s.t läbivalt suurtäheline, peab oskama seda reeglit arvestada, nt

Schmidt, Wilhelm 1963. Lexikalische und aktuelle Bedeutung. Ein Beitrag zur Theorie der Wortbedeutung. Berlin.

Venekeelse kirjanduse esitamisel loetelus on slaavi tähestiku kõrval juurdumas pruuk kasutada vene-ladina transliteratsiooni. Selle reeglid on esitatud “Eesti keele käsiraamatus”. Tekstiviites on autori nimi mõlemal juhul ladinatäheline. Kui loetelus on kirje slaavi tähtedega, siis peab sellele võrdusmärgiga eelnema tekstiviites olev nimekuju, nt

Sedov = Седов, В. 1985. Ранняя этническая история балтов. – Проблемы этнической истории балтов. Тезисы докладов межреспубликанской научной конференции. Рига, 92–95.

Transliteratsiooni näide:

Trubačev, O. N. 1984. Jazykoznanie i etnogenez slavjan.

Drevnie slavjane po dannym etimologii i onomastiki. – Voprosy Jazykoznanija, 2, 15–30.

Võõrkeelsetes kirjetes kasutatakse vastava võõrkeele traditsioonilisi lühendeid: ingliskeelses kirjes *vol.* (=volume), *No* (=number), saksakeelses *Bd.* (=Band), *Jg.* (=Jahrgang), *Nr.* (=Nummer), venekeelses sõltuvalt kirjaviisist *t.* või *T.* (=tom), *N^o* (=nomer). Tiiteltoimetajat märgitakse ingliskeelses kirjes lühendiga *ed.* (=editor), saksakeelses *Hrsg.* (=Herausgeber) ja soomekeelses *toim.* (=toimittaja), venekeelses *pod red.* või *nođ ped.*

Näiteid

Andrews, Avery 1985. The major functions of the noun phrase. – Language typology and syntactic description. Vol. 1: Clause structure. Ed. by T. Shopen. Cambridge: Cambridge University Press, 62–154.

Henne, Helmut 1998. Von der Sprachkritik lernen. – Muttersprache, Jg. 108, 289–297.

Huomo, Tuomas 1993. Suomen ja viron kontrastiivista sanajärjestysvertailua. – Studia Comparativa Linguarum Orbis Maris Baltici 1. Toim. Valma Yli-Vakkuri. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 43. Turku, 97–158.

Sasse, Hans-Jürgen 2002. Recent Activity in the Theory of Aspect: Accomplishments, achievements, or just non-progressive state? – Linguistic Typology 6, 199–271.

Muud juhtumid

Käsitähtkirjalised allikad esitatakse kirjanduse loetelus koos trükitud teostega. Peale autori nime, aastaarvu ja töö pealkirja märgitakse kirjes käsitähtkirja liik ja asukoht, nt

Lindström, Liina 1997. Võru murde suulise kõne sõnajärg. Bakalaureusetöö. Käsitähtkirja Tartu Ülikooli eesti keele osakonnas.

Arhiivimaterjali kasutamist viidatakse kindlaks kujunenud lühenditega kindlas järjestuses. Sagedamini kasutatavate arhiivide lühendid on:

ERA = Eesti Riigiarhiiv

EAA = Eesti Ajalooarhiiv

EKM EKLA = Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv (varem KM KO = Kirjandusmuuseumi käsikirjade osakond).

Kasutatud säilikule viitamisel märgitakse arhiivi nime järele fondi (*f*) number, nimistu (*n* või *nim*) number ja säiliku (*s*) number. Soovitav on lisada ka säiliku nimetus. Pagineeritud säiliku ühelt lehelt või leheküljelt pärinevate andmete puhul märgitakse ka lehe (*l*) või lehekülje (*lk*) number, nt

EAA = Eesti Ajalooarhiiv, f 1294, n 1, s 113 A/I–III. Jaani kiriku meetrikaraamat.

Eesti Kirjandusmuuseumi arhivaalidele viitamine erineb eeltoodust selles, et fondi numbrile järgneb mapi (*m*) number ja säiliku lühendit asendab koolon, nt

EKM EKLA = Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuurilooline arhiiv, f 31, m 25: 1, 13.

Interneti kaudu kasutatud kirjandusele või muule internetmaterjalile viitamisel märgitakse kirjesse võrguväljaande aadress. Trükkis ilmunud töö puhul kuulub bibliokirjesse ka kogu tava-pärane andmestik. Internetiallikatele viitamisel on nõue lisada kirje järele märkus allika kasutamise kuupäeva ja aasta kohta.

Hennoste, Tiit 1995. Hüpped modernismi poole: eesti 20. sajandi kirjandusest Euroopa modernismi taustal. – Vikerkaar, nr 9/10, lk 124–130; <http://www.zzz.ee/vikerkaar/viker9–10/art10.html>. Vaadatud 25.12.2010.

Fillmore, Ch. a.o. 1997. A Frame-Semantic Approach to Semantic Annotation; <http://www.icsi.berkeley.edu/frame-net/>. Vaadatud 10.06.2009.

British National Corpus; <http://sara.natcorp.ox.ac.uk/lookup.html>. Vaadatud 14.10.2010.

Wikipedia (või eestikeelse Vikipeedia) artikleid jm sekundaarset materjali ei ole sobiv teadustöös viitena kasutada. Wikipediat koostavad peamiselt vabatahtlikud entusiastid ning alati ei saa kindel olla, et Wikipedia info on piisavalt täpne ja kontrollitud. Küll aga võib kasu olla Wikipedia artiklites esitatud taustinformatsioonist ja bibliograafilistest kirjetest, mille alusel on võimalik jõuda originaallikateni.

Teadustöö allikmaterjaliks ei sobi ka internetist leitud loenguslaidid jm selletaoline õppematerjal, mille autoriks ei pruugi olla materjali esitaja või milles esitatud info on pärit mujalt (ent on viitamata).

12. LÜHENDID

Töös, kus on kasutatud erialaterminite lühendeid, tuleb eraldi lehel välja tuua nende loetelu koos seletustega. Lühendite loetelu, mille pealkiri on LÜHENDID, paigutatakse kokkuvõtte järele. Lühendid järjestatakse tähestikuliselt. Tavalühendeid, nagu *kd*, *jne* või *nt*, sellesse loendisse ei panda. Ka ei korrata siin nende väljaannete lühendeid, mis on toodud materjali allikate või kirjanduse bibliokirjete juures. Erialatermini lühendi esmakordsel esinemisel tekstis lisatakse sellele kohe seletus sulgudes. Töös kasutatud lühendite tähestikuline loetelu on aga sellest hoolimata vajalik, eriti kui arvestada töö ositi lugemise võimalust. Erialaterminite lühendid on vajalikud tabelites ja diagrammides, kuhu pikad sõnad ei mahu, ja ka pikkade liitsõnaliste terminite sagedase kordumise puhul. Peale autori enda moodustatud lühendite kuuluvad loetellu traditsioonilised keelte ja murrete lühendid, nt

sm – soome

Lüg – Lüganuse

Peale tavapäraste väiketähtlühendite, nt

ind – indikatiiv

kõnek – kõnekeel

võidakse kasutada ka suurtähtlühendeid, nt

PA – predikatiivadverbiaal

S – subjekt

Soovitav on jätta eestikeelsete lühendite lõppu punkt panemata. Punkt peab olema vaid selliste lühendite lõpus, mis langevad kokku mõne eestikeelse sõnaga (nt *toim.* – *toimetaja*, *koost.* – *koostaja*). Seepärast ei sobi ka sõna *näiteks* punktita lühendiks varem kasutatud *näit.*, selle asemel on nüüd *nt*. Lühendi sisepunkt on vajalik teatavate sõnaühendite lühendeis (nt *k.a*). (Lühendite õigekeelsuse kohta vt Mati Erelt, Tiiu Erelt, Kristiina Ross, “Eesti keele käsiraamat”).

Bibliokirjete võõrkeelsed lühendid lõpevad punktiga (nt *ed.*, *pp.*, *Nr.*). Eestikeelses bibliokirjes säilib raamatu tiitellehel oleva

lühendi punkt (nt Eesti NSV Tartu Riikliku Ülikooli toimetised nr. 3–4).

Kui töös on kasutatud glossimist ehk morfeemtõlkimist (vt 14. ptk), tuleb ka morfeemtõlkimise märgendid esitada koos lühenditega.

13. RESÜMEE

Bakalaureuse-, magistri- ja doktoritöödele lisatakse lõppu võõrkeelne resümee, mis annab lühiülevaate töö uurimisprobleemist, meetodikast ja põhitulemustest. Resümee kirjutatakse tavaliselt mõnes levinumas ja tuntumas Euroopa keeles, enamasti inglise keeles. Sõltuvalt teemast ja töö potentsiaalsete lugejate keeleoskusest võib kõne alla tulla ka saksa, prantsuse või vene keel.

Resümee pealkirjaks ei piisa üksnes sõnast *Resümee*. Resümee peab kandma töö pealkirja tõlgituna vastavasse võõrkeelde ja selle all valitud keelest sõltuvat alapealkirja *Summary*, *Zusammenfassung* vm.

14. GLOSSIMINE EHK MORFEEM- TÖLKIMINE

Kui uurimistöös on kasutatud võõrkeelseid näiteid, mille analüüsimisel ja kirjeldamisel on vajalik, et lugeja mõistaks ka näite morfoloogilist ehitust, on soovitatav kasutada glossimist ehk morfeemtõlkimist. Glossimisel esitatakse kõik sõnas esinevad morfeemid ja sõnavormi grammatilised kategooriad. Selleks on vaja teada, millistest osadest (morfeemidest) glossitavad sõnad koosnevad: milline on sõnatüve leksikaalne tähendus ja milliseid grammatilisi kategooriaid morfeemid esindavad. Glossimine on laialt levinud rahvusvahelisele auditooriumile mõeldud teadusartiklites ja -ettekannetes, kus enamasti kasutatakse vahekeelena inglise keelt. Sel juhul tõlgitakse kõik sõnatüved inglise keelde, lisatakse muutemorfeemide lühendid ja tõlge.

Glossitav näide koosneb kolmest reast: esimesel real on tekst nii, nagu ta käsitletavas keeles esineb, vaid morfeemipiirid on sidekriipsudega märgitud. Teises reas paikneb morfeemtõlge, milles iga esimeses reas eraldatud morfeem saab grammatilis(t)e kategooria(te) märgendi(d) (vt allpool lühendite loend). Leksikaalsetele morfeemidele esitatakse lekseemi tõlge. Lühendid peavad paiknema samas järjekorras nagu morfeemid esimeses reas. Kolmandas reas esitatakse näite tõlge. Selguse huvides tuleks jälgida, et esimeses ja teises reas satuksid samad sõnad üksteise alla, selle saavutamiseks on sõnade vahet soovitatav märkida tabulaatoriklahvi abil. Et näiteread muudest ridadest paremini eristuksid, pannakse näiterida tavaliselt kursiivkirja. Morfeemtõlkereas kasutatakse morfeemilühendite märkimisel enamasti kapiteelkirja (*small caps*). Seega peaks glossitud näited olema vormistatud järgmiselt:

(1)	<i>kollas-te-le</i>	<i>kassi-de-le</i>
	yellow-PL-ALL	cat-PL-ALL
	'to yellow cats'	

- (2) *Töö* *sa-i* *teh-tud.*
 job *get-3SG.PST* *do-PASS.PST.PTCP*
 ‘The job got done.’

Käsitajalistes eestikeelsetes bakalaureuse- ja magistritöödes kasutatakse vahekeelena eesti keelt ning eestikeelseid näiteid reeglina glossida pole vaja. Glossimise vajadus tekib siis, kui näiteid tuuakse muudest keeltest, näiteks võrreldakse mõnd eesti keele struktuuri elementi soome-, liivi- või lätikeelsega vms.

Glossimisel saab kõige suurem eristatav üksus olla üks sõna, s.t igale tekstisõnale peab morfeemtõlkes leiduma vaste. Seega ei saa kokku märkida näiteks verbide liitaegu (*on rääkinud*) või verbi ja adverbi ühendeid (*ära koristada*), mis moodustavad küll ühe semantilise terviku, kuid on morfoloogiliselt omaette üksused, nt

Tuba *tule-b* *ära* *korista-da.*
 room *go-3SG* *away* *clean-INF*
 ‘The room has to be cleaned’

Morfeemide eraldamisel tüvest (ja teistest morfeemidest) kasutatakse sidekriipsu, punkti või koolonit. **Sidekriips** märgitakse selgelt eristuvate morfeemide vahele nii näitereal kui ka morfeemtõlkereal (vt eespool toodud näiteid). Sidekriipsude arv näite- ja morfeemtõlkereal peab olema vastavuses.

Punkti kasutatakse ainult morfeemtõlkereal, kui üks morfeem väljendab korraga nii leksikaalset tähendust kui ka grammatilist funktsiooni või mitut grammatilist funktsiooni, ent piiri nende vahele ei ole võimalik tõmmata, nt

suuri *maja-sid*
 suur.PL.PRT *maja-PL.PRT*

Kui morfeemipiire ei ei peeta mingil põhjusel vajalikuks märkida, võib morfeemkoostise märkimiseks piirduda **kooloniga** morfeemtõlkereal, nt

<i>pāriet</i>	<i>ielu</i>
ületa:INF	tānav:SG:ACC

'tānavat ületama, üle tānava minema'

Glossimisel lähtutakse enamasti põhimõttest, et märgitakse vaid sõnavormis eksplitsiitselt väljendatud kategooriaid, millel on selge tunnus või lõpp olemas. Mõningaid markeerimata kategooriaid, millel ei ole morfoloogilist tunnust (näiteks verbide puhul olevik, käändsõnade puhul ainsus ja nimetav kääne), ei pea glossima, nt

<i>Tyttö</i>	<i>on</i>	<i>pitkä.</i>
tüdruk	ole.3SG	pikk

'Tüdruk on pikk' (soome)

Küll aga glossitakse näiteks omastav kääne, mis sageli avaldub tüvemuutusena, samuti ilma lõputa imperatiiv, nt

<i>Pan-i-n</i>	<i>lambi</i>	<i>põle-ma.</i>
Pane-PST-1SG	lamp.GEN	põle-INF2

<i>Pane</i>	<i>lamp</i>	<i>põle-ma!</i>
Pane.IMP.2SG	lamp	põle-INF2

Kui glossitavad näited on pikad ega mahu ühele reale, tuleb näidet murda nii, et näiterida ja morfeemtõlkerida jääksid vastavusse, nt

<i>Ko</i>	<i>tēvs</i>	<i>no</i>	<i>Rīga-s</i>
mis.ACC	isa	PREP	Riia-SG.GEN

<i>bērn-iem</i>	<i>lai</i>	<i>atnes?</i>
laps-PL.DAT	PART	too.3SG

'Mida isa Riist lastele toob?' (läti)

Kui lausenäide on pärit mõnest muust allikast, tuleb sellele ka viidata. See on eriti vajalik juhul, kui autor ise näites esitatud keelt piisaval määral ei valda. Viite võib panna kas näite- või tõlkerea lõppu, nt

pāriet *ielu* (Berg-Olsen 2004: 39)
 ületa:INF tänav:SG:ACC
 'tänavat ületama, üle tänav minema'

Ali *öl-dü*
 Ali sure-PST
 'Ali suri ära' (Comrie 1975: 5)

Kui on tegemist mitmest eri keelest pärit lausetega, on vajalik näite juurde märkida ka keel, millest näide pärineb. Selle võib märkida näiteks näitenumbri järele koos viitega algallikale, kust näide pärit:

(1) türki (Comrie 1975: 5)

Ali *öl-dü*

 Ali sure-PST
 'Ali suri ära'

Grammatiliste morfeemide märgendite loend

Siia on lisatud eelkõige eesti keele kirjeldamiseks vajatavad lühendid. Glossimise ja lühendite kohta on võimalik juurde lugeda internetiaadressilt <http://www.eva.mpg.de/lingua/resources/-glossing-rules.php>. Loendis on esitatud ingliskeelsed rahvusvahelised lühendid, ent eestikeelses töös võib kasutada ka eestikeelseid lühendeid. Igal juhul tuleb kõik morfeemtõlkimisel kasutatud lühendid ja märgendid lisada töö lõppu koos muude lühenditega (vt ptk 12).

Glossimisel tuleb meele pidada, et alati ei ole üht ja õiget viisi morfeemtõlke lisamiseks, vaid morfeemimärgendi valimine sõltub ka uurimiseesmärgist ja vaatenurgast. Eespool toodud näites *Tuba tuleb ära koristada* võib näiteks sõna *ära* tõlgendada ka perfektiivusmarkerina (PFV).

1 esimene isik
2 teine isik
3 kolmas isik
ABE abessiiv e ilmaütlev kääne
ABL ablatiiv e alaltütlev kääne
ACC akusatiiv
ACT aktiiv
ADE adessiiv e alalütlev kääne
ALL allatiiv e alaleütlev kääne
CMP komparatiiv e keskvõrre
COM komitatiiv e kaasaütlev kääne
COND konditsionaal e tingiv kõneviis
DAT daativ
ELA elatiiv e seestütlev kääne
ESS essiiv e olev kääne
GEN genitiiv e omastav kääne
GER gerundiiv (*des*-vorm)
ILL illatiiv e sisseütlev kääne
IMP imperatiiv e käskiv kõneviis
IMPS impersonaal e umbisikuline tegumood
IND indikatiiv ehk kindel kõneviis
INE inessiiv e seesütlev kääne
INF infinitiiv e *da*-tegevusnimi
JUSS jussiiv e möönev kõneviis
NEG negatiiv e eitav kõneliik
NOM nominatiiv e nimetav kääne
PART partikkel (kasutatakse siis, kui muutumatu sõna leksi-
kaalne tähendus on raskesti väljendatav)
PASS passiiv
PL pluural e mitmus
PREP prepositsioon; lühendi asemel võib lisada umbkaudse
tähenduse
POSTP postpositsioon; lühendi asemel võib lisada umbkaudse
tähenduse
PRS preesens e olevik
PRT partitiiv e osastav kääne
PST lihtminevik
PSV positiiv e algvõrre

PTCP partitsiip e kesksõna
Q küsipartikkel / küsimuse marker
QUOT kvotatiiv e kaudne kõneviis
SG singular e ainsus
SPL superlatiiv e ülivõrre
SUP supiin ehk *ma*-tegevusnimi (on kasutatud ka lühendit INF2)
TRL translatiiv e saav kääne
TRM terminatiiv e rajav kääne

LISA 1. TIITELLEHE NÄIDISED

TARTU ÜLIKOOL
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
EESTI KEELE OSAKOND

Kaisa Kesküla

POSTPOSITSIOONI *PEALE* JA ALLATIIVI
PARALLEELSE KASUTUSE
KORPUSANALÜÜS

Magistritöö

Juhendajad dotsent Ilona Tragel ja Jane Klavan

Tartu 2011

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
EESTI KEELE OSAKOND

Annika Valdmets

MÕNE MODAALPARTIKLI KUJUNEMINE JA
KASUTAMINE EESTI KIRJAKEELES
ALATES 1890. AASTATEST

Magistritöö

Juhendaja dotsent Külli Habicht

TARTU 2010

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
EESTI KEELE OSAKOND

Marilis Ehvert

KONDITSIONAALIVORMIDE KASUTAMINE
MSN-VESTLUSTES

Bakalaureusetöö

Juhendaja Liina Lindström

Tartu 2010

Tartu Ülikool
Eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Üldkeeleteaduse osakond

Kontseptuaalne integratsioon ja *seisma*-verbi polüseemia

Bakalaureusetöö

Marek Kukk

Juhendaja Ann Veismann

Tartu 2011

LISA 2. SISUKORRA NÄIDISED

SISSEJUHATUS	3
1. TEOREETILINE TAUST	5
1.1. Põhimõisted	5
1.2. Varasemaid uurimusi	6
1.3. Adpositsioonide ja käänete paralleelne kasutus	8
1.3.1. Adpositsioonid ja käänded	8
1.3.2. Eesti keele postpositsioonid ja käänded	9
1.4. Eesti keele allatiiv ja postpositsioon <i>peale</i>	10
1.5. Korpuslingvistika	11
2. MEETODI KIRJELDUS	15
2.1. Uurimismaterjal	15
2.2. Vormilised variaablid	16
2.3. Semantilised variaablid	19
3. <i>PEALE</i> JA ALLATIIVI KORPUSANALÜÜS	24
3.1. Vormiliste variaablite ühefaktoriline analüüs	25
3.1.1. Analüüsitavad keelendid	25
3.1.2. Kohamarkeri asend fraasis	27
3.1.3. Trajektoori kääne	28
3.1.4. Trajektoori ja orientiiri arv	30
3.1.5. Trajektoori ja orientiiri sõnaliigilisus	31
3.1.6. Teksti žanr	33
3.2. Semantiliste variaablite ühefaktoriline analüüs	34
3.2.1. Trajektoori ja orinetiiri konkreetlus/ abstraktsus	34
3.2.2. Trajektoori ja orientiiri vahelise suhte tüüp	36
3.2.3. Trajektoori ja orientiiri elusus	38
3.2.4. Trajektoori ja orientiiri tüüp	39
3.2.5. Trajektoori ja orientiiri vahelise kontakti liik	41
3.2.6. Orientiiri horisontaalsus/vertikaalsus	42
3.2.7. Orientiiri staatilisus/dünaamilisus	43
3.2.8. Orientiiri suurus	44
3.2.9. Suhte perspektiiv	45
3.2.10. Väljendi metafoorsus	46
3.3. Ühefaktorilise korpusanalüüsi kokkuvõte	47
3.4. Mitmefaktoriline analüüs ja järeldused	51

KOKKUVÕTE	57
KIRJANDUS	60
A CORPUS ANALYSIS OF THE ESTONIAN POSTPOSITION <i>PEALE</i> 'ONTO' AND THE ALLATIVE CASE ALTERNATION. SUMMARY	64

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Teoreetilised lähtekohad	5
1.1. Grammatisatsiooniteooria	6
1.1.1. Grammatisatsiooniteooria ajaloost	6
1.1.2. Grammatisatsiooniteooria põhimõtted	9
1.2. Modaalusus	15
1.2.1. Tõenäosushinnang	18
1.2.2. Lubatushinnang	19
1.2.3. Võimelisushinnang	20
1.3. Modaalpartiklid ja grammatisatsioon	21
2. Materjali analüüs	28
2.1. Modaalpartiklite kujunemine ja kasutamine	31
2.1.1. <i>Praktiliselt</i>	31
2.1.2. <i>Õudsel</i>	36
2.1.3. <i>Loomulikult</i>	39
2.1.4. <i>Põhimõtteliselt</i>	44
2.1.5. <i>Tegelikult</i>	48
2.1.6. <i>Julgelt</i>	54
2.1.7. <i>Vabalt</i>	57
2.1.8. <i>Täpselt</i>	61
2.1.9. <i>Absoluutselt</i>	64
2.1.10. <i>Suhteliselt</i>	68
2.2. Üldistused modaalpartiklitest	73
2.2.1. Modaaluse ja kasutussageduse seos	73
2.2.2. Modaalpartiklite kasutamise ulatus	77
Kokkuvõte	81
Lühendid	86
Kirjandus	87
The development and use of some of the modal particles of written Estonian since the 1890s. Summary	94
Lisad	97
Lisa 1. Analüüsis kasutatud ilukirjanduslikud materjalid alates aastast 2000	97
Lisa 2. Korpuste suurus sõnades	100
Lisa 3. Veapiiri arvutamine <i>praktiliselt</i> näitel	101
Lisa 4. Peatüki 2.1 juurde kuuluvad joonised	103

Lisa 5. Korrelatsioonikordaja arvutamine modaalpartikli <i>praktiliselt</i> näitel	118
Lisa 6. Koondtabel modaalpartiklite kujunemisest ja kasutamisest	120

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Konditsionaal – üks viiest kõneviisist	5
1.1. Konditsionaali vormistik	5
1.1.1. Isik ja arv	6
1.1.2. 3. isik vs 1. ja 2. isik	7
1.1.3. Aluseta laused	8
1.2. Funktsioonid	9
1.2.1. Modaalsus ja irreaalsus	9
1.2.2. Eesti keele konditsionaali funktsioonid	11
1.2.3. Viisakuskood	12
2. MSN ja internetikeel	14
3. Konditsionaal MSN-vestlustes	16
3.1. Konditsionaalivormid MSN-is	17
3.2. Konditsionaalivormide võrdlus argivestluste ja foorumitekstidega	18
3.3. Funktsioonid	21
3.3.1. Sg 1	21
3.3.2. Sg 2	23
3.3.3. Sg 3	25
3.3.4. Pl 1	27
3.3.5. Pl 2	28
3.3.6. Pl 3	29
3.3.7. Sg 1 või pl 1	31
3.3.8. Eristamata isik	32
3.3.9. Eitavad vormid	34
Kokkuvõte	35
Kirjandus	37
The conditional in MSN conversations. Summary	39

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Kontseptuaalse integratsiooni teooria	5
1.1. Põhimõisted	5
1.1.1. Mentaalsed ruumid ja integratsiooni võrgustikud	5
1.1.2. Mõistemetafoorid ja kontseptuaalne integratsioon	7
1.1.3. Esilekerkiv struktuur	9
1.1.4. Vitaalsete suhete kokkupakkimine ja optimaalsusprintsibid	10
1.1.4.1. Vitaalsed suhted ja nende kokkupakkimine	10
1.1.4.2. Optimaalsusprintsibid	11
1.1.5. Skeemkujutlused ja invariantlus	11
1.2. Kontseptuaalne integratsioon ja polüseemia	13
1.2.1. Simpleksvõrgustikud	13
1.2.2. Elementidevahelised viitesuhted	15
2. <i>seisma</i> polüseemia	17
2.1. R. Pajusalu katse <i>seisma</i> -verbiga	17
2.2. Olulisemad skeemkujutlused	19
2.3. <i>seisma</i> polüseemia tekkimine integratsioonivõrgustikes	19
2.3.1. Otsesed tähendused	20
2.3.2. Metafoorsed tähendused	23
2.3.3. <i>seisma</i> vastandumine liikumisele ja üldine arutelu	30
Kokkuvõte	33
Kasutatud kirjandus	34
Conceptual integration and the polysemy of the verb <i>seisma</i> 'to stand'. Summary	36